

Analysis of Miniature Biennials in Iran (from 1993 to 2023)

Farzaneh Farshid Nik

Assistant Professor, Department of Art, Research Center for Culture, Arts and Communication, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction: Biennials are festivals and exhibitions of contemporary artworks, which are held with the aim of identifying and introducing the most significant and recent artistic phenomena as well as evaluating the performance of the artistic community over two-year periods. Biennials play an effective role in establishing communication between art experts and society, which leads to the dynamism of the art community. The overall goal of biennials is to identify and evaluate the art community and its activities, while introducing the newest and most important contemporary artistic developments. They also facilitate an active link between society and artists. The first art biennials in Iran were held before the Islamic Revolution; the Tehran Biennial took place for the first time in 1958 under the supervision of the General Directorate of Fine Arts, with the participation of 45 artists. Considering its outcomes and impact, this biennial marked the beginning of a new era in the history of contemporary art in Iran. It was organized to examine and evaluate new works in Iranian art and to familiarize society with modern art. With the presence of Iranian and foreign judges in this international exhibition, the last edition included works by artists from Iran, Turkey, and Pakistan. Although this event was held only five times, it had a clear influence on the development of Iranian art. After the Islamic Revolution, there was a long hiatus; the first post-revolution biennial was held in 1991 in the field of painting, with the participation of 264 artists, indicating significant growth in quantity. However, the continuation of biennials has faced various challenges, many of which persist. Among the most important biennials in Iran is the Miniature Biennial, as miniature painting is a core traditional art and a symbol of Iranian national heritage. Therefore, such events require careful management to further promote this art form. Judging and selection criteria have consistently been controversial issues in miniature biennials. The lack of fixed standards and procedural inconsistency across different editions has caused disappointment and discouragement, especially among young and innovative artists. Additionally, unlike in other countries, the competitive aspect dominates Iranian biennials, which can have both positive and negative effects.

Purposes & Questions: The purpose of this research is to investigate the performance of miniature biennials in Iran to assist the main organizers of this biennial by identifying the strengths and weaknesses of previous editions and facilitating the strategic organization of visual and traditional art biennials to achieve their objectives. For this

Received: 2025-05-18
Final revision : 2025-09-02
Accepted: 2025-09-20
Early online access: 2025-09-22
Published: 2026-01-01

Email: f.farshidnik@gmail.com

Abstract

Negareh
Winter 2026 - NO 76

purpose, analyzing the process of organizing these biennials is necessary. The main research questions are: 1. What are the strengths and weaknesses in the management structure and implementation process of the biennials? And 2. What solutions can be proposed to improve the current process?

Methods: The research method is descriptive-analytical, and the study is based on document analysis and semi-structured interviews with art elites.

Findings & Results: The results of this study indicate that the Miniature Biennial in Iran has provided a strong foundation for the growth and development of the art of miniature over the past three decades, but despite eleven editions, it still faces numerous structural, managerial, and operational challenges that have limited its effectiveness. The most important strengths and achievements of the miniature biennials include providing a platform for critique and analysis of miniature works, fostering growth and flourishing in miniature art, facilitating the exchange of artists' experiences, enhancing artists' activities, and improving both the quality and quantity of miniature works. The most important weaknesses in the implementation process and management structure of miniature biennials are lack of a coherent plan and precise vision inconsistency in the organization of the event and in the criteria used for judging and selecting works, dependence on government institutions insufficient cooperation and coordination among responsible institutions, irregular scheduling and prolonged interruptions between biennials, and the absence of a stable financial framework. To solve these problems and challenges, the most important proposed solutions are strengthening the role of the Miniature Association, formal approval of its statute holding transparent elections in which board members are chosen by the majority of the miniature-art community. Furthermore, holding the biennial, determining the judging criteria, the time of holding, etc. should be planned and supervised directly by the Association.

Keywords: Biennial, Miniature, Traditional arts, Iranian arts.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Abstract

آسیب‌شناسی دوسالانه‌های نگارگری در ایران تحلیل و بررسی یازده دوره برگزاری (از سال ۱۳۷۲ تا ۱۴۰۱)

فرزانه فرشیدنیک*

دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۲۸ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۹ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۱
بازنگری نهایی: ۱۴۰۴/۰۶/۱۱ زودآیند: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

صفحه ۵۲ تا ۷۵

نوع مقاله: پژوهشی

DOI:10.22070/negareh.2025.19339.3419

چکیده

مقدمه: دوسالانه‌ها نقشی مؤثر در ایجاد ارتباط میان متخصصان عرصه هنر و عموم مردم و نیز پویایی جامعه هنری ایفا می‌کنند. از این رو، مشکلات و چالش‌های موجود در روند برگزاری آن‌ها می‌تواند آسیب‌های قابل توجهی به این حوزه وارد کند؛ بنابراین، آسیب‌شناسی برگزاری این دوسالانه‌ها ضروری است.

اهداف و سؤال‌ها: هدف این پژوهش، شناسایی نقاط قوت و ضعف دوسالانه‌های نگارگری در ایران است تا برگزارکنندگان اصلی این دوسالانه‌ها، با اتخاذ موضعی راهبردی، بتوانند به شکلی بهینه و در راستای اهداف تعیین شده، آن‌ها را مدیریت کنند. پرسش‌های اصلی پژوهش ناظر بر این موارد است که نقاط قوت و ضعف در ساختار مدیریتی و روند اجرایی دوسالانه‌ها چیست؟ و چه راهکارهایی برای بهبود روند موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب می‌توان ارائه داد؟

روش‌ها: روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی است و بر اساس مطالعه اسنادی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته (یا عمیق) انجام شده است. جمع‌آوری اطلاعات با اتکا به منابع کتابخانه‌ای و مصاحبه با نخبگان، به صورت توأمان صورت گرفته و پس از مطالعه دقیق روند برگزاری یازده دوره گذشته، دسته‌بندی محتوایی مصاحبه‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها، آسیب‌های موجود در این زمینه مورد شناسایی شده است.

یافته‌ها و نتایج: یافته‌های پژوهش ضمن تبیین دستاوردهای دوسالانه، به چالش‌های متعددی همچون وابستگی به نهادهای دولتی، فقدان برنامه منسجم، عدم وحدت رویه و موارد مشابه را نشان می‌دهد و به منظور رفع این مشکلات مهم‌ترین راهکار، تثبیت جایگاه انجمن صنفی نگارگری است و پس از آن با افزایش تولی‌گری انجمن، سایر مشکلات، همچون فقدان برنامه، عدم وحدت رویه، حاکم شدن سلیقه جناحی، عدم شفافیت مالی و غلبه بخش دولتی نیز برطرف خواهد شد.

واژگان کلیدی: دوسالانه، نگارگری، آسیب‌شناسی، هنرهای سنتی.

مقدمه

دوسالانه‌های تخصصی از مهم‌ترین رویدادهای هنرهای تجسمی در دنیای هنر به شمار می‌روند که باهدف شناسایی و معرفی شاخص‌ترین و تازه‌ترین پدیده‌های هنری، نمایش ظرفیت و توانایی هنرمندان و ارزیابی عملکرد جامعه هنری در بازه‌های زمانی دو ساله برگزار می‌گردند. این رویداد معمولاً به صورت جشنواره یا نمایشگاهی بین‌المللی از آثار هنرمندان معاصر و با اهداف، مقررات مشخص و اهدافی جایز و ویژه بر پا می‌شود. هدف کلی دوسالانه‌ها، ارزیابی و شناسایی جامعه هنری و عملکرد آن در یک دوره دوساله و همچنین معرفی جدیدترین و شاخص‌ترین پدیده‌های هنری معاصر است. دوسالانه‌ها نقش مهمی در پویایی هنرمندان و ایجاد پیوند و ارتباطی مؤثر میان بدنه عام جامعه و متخصصان عرصه هنری ایفا می‌کنند. برگزاری دوسالانه‌های هنری در ایران پیش از انقلاب آغاز شد و پس از انقلاب اسلامی نیز با وقفه‌های طولانی، مجدداً ادامه یافت. با این حال، جایگاه آن به عنوان رویدادی پیوسته و منظم با مقررات معین، هنوز به طور کامل تثبیت نشده است.

پیش از انقلاب، نخستین بار در سال ۱۳۳۷، دوسالانه تهران توسط اداره کل هنرهای زیبا و با حضور ۴۵ هنرمند برگزار شد. برپایی این دوسالانه را می‌توان با توجه به نتایج و پیامدهای آن، آغاز دوره‌ای جدید در تاریخ هنر معاصر دانست. این رویداد باهدف بررسی و ارزیابی آثار نوین در عرصه هنر ایرانی و آشنا کردن جامعه با هنر مدرن و با حضور داوران ایرانی و خارجی در قالب یک نمایشگاه بین‌المللی برگزار شد. آخرین دوره آن نیز آثاری از هنرمندان ایران، ترکیه و پاکستان را شامل می‌شد. این دوسالانه با وجود آنکه تنها پنج بار برگزار شد، تأثیری آشکار در توسعه هنر ایرانی و معرفی آثار شاخص هنرمندان داشت. پس از انقلاب و با وقفه‌های طولانی، نخستین دوسالانه در رشته نقاشی در سال ۱۳۷۰ و با حضور ۲۶۴ هنرمند برگزار شد که نشان‌دهنده رشدی چشمگیر از نظر کمی در عرصه هنر بود. با این حال، ادامه روند برگزاری دوسالانه‌ها همواره با فراز و فرودهایی همراه بوده که تاکنون نیز ادامه دارد. یکی از مهم‌ترین دوسالانه‌های ایران، دوسالانه نگارگری است؛ چراکه هنر نگارگری به عنوان یکی از هنرهای اصلی سنتی و نمادی از میراث ملی ایرانی، از اهمیتی ویژه برخوردار است. به همین دلیل، رویدادهای مرتبط با آن باید با دقت و حساسیت بیشتر مدیریت و اجرا شوند تا به ارتقای هرچه بیشتر این هنر بیانجامد. همچنین رویدادهایی با محوریت هنر نگارگری مانند جشنواره‌ها، دوسالانه‌ها، با فراهم کردن عرصه‌هایی پویا برای ارائه و نقد این آثار، می‌توانند نقش مؤثری در معرفی، عرضه و رشد این هنر داشته باشند.

تاکنون یازده دوره دوسالانه نگارگری با مشارکت و همکاری اداره کل هنرهای تجسمی معاونت امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و انجمن نگارگری ایران برگزار شده که دهمین دوره آن در آذرماه سال ۱۳۹۵ برگزار شد و پس از آن، با وقفه‌ای بیش از شش سال و عدم برگزاری دو دوره متناوب، یازدهمین دوره در اسفندماه ۱۴۰۱ برگزار گردید. این مقاله به آسیب‌شناسی روند برگزاری این یازده دوره پرداخته است. به این منظور، پس از معرفی اهداف، پرسش‌ها و اهمیت پژوهش، مطالعاتی که پیش‌تر در این زمینه انجام گرفته بررسی شده و پس از آسیب‌شناسی وضع موجود دوسالانه‌های نگارگری، تلاش شده تا راهکارهایی برای بهبود وضعیت آن ارائه گردد.

اهداف

دوسالانه‌های نگارگری در ایران با مشکلات ویژه‌ای دست به گریبان بوده که کیفیت برگزاری آن را تحت تأثیر قرار داده و باعث شده است که دستاوردهایی که مدنظر برگزارکنندگان بوده حاصل نشود. دستیابی به وضع مطلوب و بهره‌مندی از قابلیت‌های این دوسالانه‌ها، نیازمند تحلیل و آسیب‌شناسی وضعیت فعلی است. از این رو، این پژوهش ناظر به اهداف زیر انجام شده است:

- تحلیل و آسیب‌شناسی روند برگزاری دوسالانه‌های نگارگری در ایران.
- شناسایی نقاط قوت و ضعف در ساختار مدیریتی و اجرایی دوسالانه.
- دستیابی به راهکارهایی برای بهبود وضع موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب.

سؤال‌های پژوهش

- در این مقاله، چالش‌های موجود در برگزاری دوسالانه‌های نگارگری در سه دهه اخیر مورد بررسی قرار گرفته و ناظر به پرسش‌های زیر است:
- نقاط قوت و ضعف در ساختار مدیریتی و روند اجرایی دوسالانه‌های نگارگری در سه دهه اخیر چیست؟
- چه راهکارهایی برای بهبود روند موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب می‌توان ارائه داد؟

ضرورت و اهمیت پژوهش

دوسالانه‌های هنری نقش مهم و مؤثری در ارزیابی عملکرد هنرمندان در دوره‌های مشخص و شناسایی آثار شاخص هنری ایفا می‌کنند که به پویایی هنرمندان و رونق بازار آثار هنری از طریق ایجاد ارتباط مؤثر با عامه مردم منجر می‌شوند. در این میان، هنر نگارگری یکی از شاخص‌ترین هنرهای تجسمی سنتی ایرانی است که در صورت بهره‌مندی

تصویر ۱. دو نمونه از آثار نگارگری اردشیر مجرد تاکستانی (اردشیر مجرد تاکستانی، نمونه آثار نگارگری هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۴ مهر، ۱۴۰۳)

Figure 1. Two Examples of Miniature by Ardeshir Mojarad Takestani (Ardeshir Mojarad Takestani, Samples of the Artist's Miniature Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, October 5, 2024).

حاشیه دوسالانه برگزار شده و گفت‌وگوهایی که از سوی مدیران، هنرمندان و دست‌اندرکاران برگزاری دوسالانه در خبرگزاری‌ها منتشر شده - عمده اطلاعات این مقاله از طریق مصاحبه با اساتید و خبرگان این حوزه گردآوری شده است.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

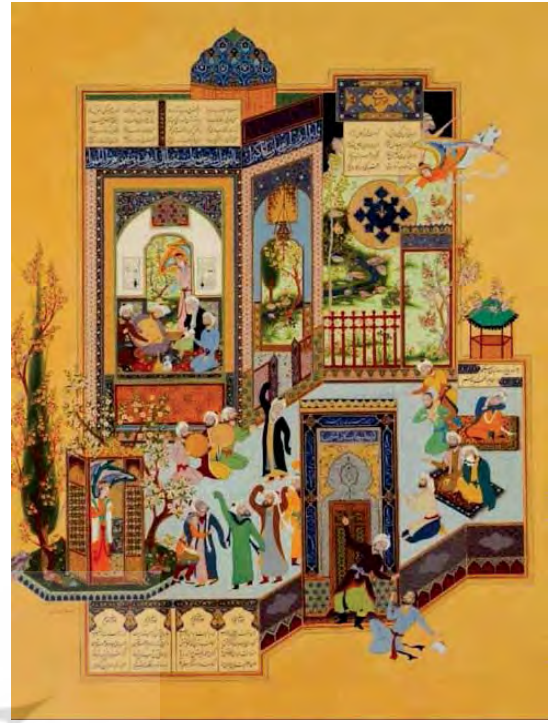
در مجموع ۱۲ نفر از نخبگان و خبرگان این حوزه، از طریق مصاحبه عمیق به پرسش‌های این پژوهش پاسخ گفتند و افزون بر آن، از نظرات هنرمندان و پژوهشگرانی که در نشست‌های برگزار شده در حاشیه دوسالانه‌های نگارگری سخنرانی داشتند نیز در این مقاله استفاده شده است. به‌منظور حصول نتیجه بهتر، مصاحبه‌شوندگان از میان هنرمندان و صاحب‌نظرانی انتخاب شده‌اند که نه تنها در عرصه هنر نگارگری و تدریس آن فعال و شناخته شده هستند بلکه در برگزاری دوسالانه‌های نگارگری نیز نقشی فعال داشته‌اند. افراد مورد نظر برای مصاحبه در چهار گروه مختلف زیر انتخاب و مورد گفت‌وگو قرار گرفتند:

۱. هنرمندان نگارگر
۲. مدیران هنری

از ظرفیت‌های ویژه برگزاری دوسالانه‌هایی توان در عرصه ملی و بین‌المللی از جایگاهی ممتاز برخوردار گردد؛ اما تاکنون علی‌رغم برگزاری یازده دوره دوسالانه نگارگری، این رویداد همچنان با چالش‌های ساختاری، مدیریتی و اجرایی متعددی روبه‌رو است که مانع دستیابی به نتایج مطلوب شده است. از این رو، بررسی، نقد و تحلیل وضعیت موجود و شناسایی نقاط ضعف و قوت این دوسالانه به‌منظور اتخاذ رویکردی راهبردی در راستای تحقق اهداف تعیین شده و بهره‌مندی بهینه از ظرفیت‌های قابل توجه این رویداد برای رشد و توسعه هنری، ضروری است.

روش تحقیق

روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است و گردآوری داده‌ها بر اساس مطالعه اسنادی و مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته (عمیق) به صورت توأمان انجام شده است. با توجه به کاستی‌های موجود در منابع کتابخانه‌ای و کمبود پژوهش‌های مرتبط با اهداف این مقاله، در جمع‌آوری اطلاعات، در کنار مطالعه اسناد و متون اندکی که در این زمینه وجود دارد - شامل کاتالوگ‌ها، نشست‌هایی که در

تصویر ۲. آثار برگزیده مینا صدری در دوسالانه نگارگری (سمت راست: سومین دوره و سمت چپ ششمین دوره) (مینا صدری، نمونه آثار برگزیده هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۶ آبان، ۱۴۰۳)

Figure 2. Selected Works by Mina Sadri at the Biennial of Miniature (Right: Third Edition; Left: Sixth Edition) (Mina Sadri, Samples of the Artist's Selected Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, November 6, 2024).

۳. دبیران دوسالانه
۴. داوران و شورای سیاست‌گذاری و انتخاب آثار

هرچند گاهی مرزبندی دقیق میان این چهار گروه ممکن نیست و برای مثال، برگزیدگان یک دوره در جمع داوران دوره بعد قرار گرفته‌اند، اما در طراحی سؤالات و نحوه پیشبرد مصاحبه، به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شد که سؤالات هر حوزه، از افرادی پرسیده شود که در زمینه موردنظر بیشترین تجربه و صلاحیت را دارند. برای نمونه تأکید سؤالات مدیریتی در گفت‌وگو با مدیران مصاحبه‌شونده، بیشتر بوده و در مقابل، تأثیرات دوسالانه بر ارتقای کیفیت آثار هنری از هنرمندان به‌صورت مشروح‌تری مورد سؤال قرار گرفته است. طبیعتاً معیارهای داوری یا سیاست‌گذاری از افرادی که در دوره‌های مختلف سمت‌های اجرایی مرتبط در دوسالانه نگارگری بر عهده داشته‌اند، بیشتر مورد توجه بوده است تا در نهایت نتیجه‌ای قابل اتکا حاصل شود که پرسش‌های اصلی پژوهش را پوشش دهد و دیدگاهی جامع برای پژوهشگر فراهم آورد.

در گروه هنرمندان، سه نفر از هنرمندان شناخته‌شده در عرصه نگارگری (اعم از پیشکسوتان و هنرمندان جوان

که در دوسالانه‌ها حضوری فعال داشته و از برگزیدگان دوره‌های مختلف بوده‌اند به شرح زیر انتخاب شدند:

۱. اردشیر مجرد تاکستانی که از نخستین دوره برگزاری دوسالانه نگارگری، حضوری قابل‌توجه داشته است (ثبت‌شده به‌عنوان گنجینه زنده بشری در فهرست میراث ناملموس یونسکو در آذرماه ۱۳۹۹)، (تصویر ۱).
۲. مینا صدری: هنرمند صاحب آثار برگزیده سومین و ششمین دوره دوسالانه در سال‌های ۱۳۷۶ و ۱۳۸۵ (تصویر ۲)
۳. روح‌الله جهان‌بین: برگزیده ششمین دوره در سال ۱۳۸۵ و هشتمین دوره در سال ۱۳۹۰ (تصویر ۳) و صاحب نشان درجه دو هنری

در گروه مدیران، با توجه به اینکه دوسالانه نگارگری از نظر سیاست‌گذاری و مدیریت، به‌صورت مشترک، با همراهی دفتر امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و انجمن صنفی نگارگری برگزار می‌گردد (به این صورت که مدیریت کلان این دوسالانه از نظر تأمین منابع مالی و سیاست‌گذاری کلی بر عهده مدیرکل امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و مدیریت تخصصی آن

تصویر ۳. آثار روح‌الله جهان‌بین در دوسالانه‌های نگارگری (سمت راست: ششمین دوره و سمت چپ هشتمین دوره) (روح‌الله جهان‌بین، نمونه آثار هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۴ مهر، ۱۴۰۳)

Figure 3. Selected Works by Ruhollah Jahanbin at the Biennials of Miniature (Right: Sixth Edition; Left: Eighth Edition) (Ruhollah Jahanbin, Samples of the Artist's Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, October 5, 2024).

با سه نفر (محمدعلی رجبی، پرویز حاصلی و خشایار قاضی‌زاده) مصاحبه انجام شد. این افراد علاوه بر آنکه از هنرمندان سرشناس نگارگری به شمار می‌آیند، در دوره‌های مختلف نیز عضو شورای برنامه‌ریزی، هیئت انتخاب آثار و هیئت داوران چندین دوره دوسالانه نگارگری بوده‌اند (تصویر ۴).

تجزیه و تحلیل اطلاعات: پس از مطالعه دقیق روند برگزاری یازده دوره برگزار شده و گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه با اساتید و خبرگان این حوزه، داده‌های پژوهش‌کنندگاری و از نظر محتوایی طبقه‌بندی شد. پس از آن، تمامی این داده‌ها بر اساس پرسش‌های اولیه‌ای که از همه مصاحبه‌شوندگان سؤال شده بود، در دست‌بندی نهایی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا در چارچوب طراحی شده، ابعاد مختلف رویداد دوسالانه و کاستی‌های موجود، شناسایی شود. در پایان نیز راهکارهای پیشنهادی برای آیداز دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان و یافته‌های پژوهشگر، ارائه شده است.

پیشینه پژوهش

اغلب پژوهش‌های منتشر شده در زمینه دوسالانه‌های

و تعیین دبیر و شورای سیاست‌گذاری، بر عهده رئیس انجمن نگارگری است) با افراد زیر مصاحبه انجام گرفت:

۱. **محمدباقر آقامیری:** رئیس انجمن صنفی نگارگری که از نخستین دوره برگزاری، عهده‌دار سمت مدیریت انجمن نگارگری بوده است.

۲. **مجید ملانوروزی:** مدیرکل امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (در فاصله سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷)

۳. **هادی مظفری:** مدیرکل امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (در فاصله سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰) در گروه دبیران دوسالانه نیز با سه نفر از آن‌ها به شرح زیر گفت‌وگو انجام شد:

۱. **حبیب‌الله صادقی:** دبیر ششمین دوره دوسالانه ملی نگارگری ایران

۲. **حسین عصمتی:** دبیر هشتمین دوسالانه ملی نگارگری

۳. **امیر طهماسبی:** دبیر نهمین دوره دوسالانه در گروه داوران و شورای برنامه‌ریزی دوسالانه که عمدتاً متشکل از افراد دارای سابقه دانشگاهی و اعضای هیئت علمی رشته‌های مرتبط با نگارگری و هنرهای اسلامی هستند،

ملی نگارگری ایران؛ به بهانه برگزاری نهمین دوسالانه نگارگری در موسسه صبا»، ضمن مرور مختصر نه دوره برگزاری دوسالانه، با تمرکز بر دوسالانه نهم، به بررسی دوسالانه از دو منظر امور مالی و رویکردهای علمی پرداخته است. برخی نشریات نیز در بخش‌های گزارش یا خبر خود به بررسی دوسالانه‌های نگارگری پرداخته‌اند. برای نمونه، در گزارش «رویدادهای فرهنگی ایران و جهان» در مجله کیهان فرهنگی (رویدادهای فرهنگی ایران و جهان، ۱۳۷۶)، به رویکردهای سومین دوسالانه نگارگری اشاره شده است. همچنین، مجله رشد آموزش هنر در گزارشی با عنوان نگاره اصیل خاستگاه هنر و هویت (۱۳۹۶)، به رویکردهای متولیان در برگزاری دهمین دوسالانه اشاره کرده و تغییرات محتوایی در دوره‌های مختلف این رویداد را ارزیابی کرده است. از این پژوهش‌ها، برای شناخت کلی دیدگاه‌های مدیریتی حاکم بر فضای هنری، روند برگزاری دوسالانه‌ها و همچنین آشنایی با برخی تعاریف و اهداف بین‌المللی مرتبط با دوسالانه‌های هنرهای تجسمی، بهره‌گیری شده است.

در مجموع منابع کتابخانه‌ای موجود در زمینه دوسالانه‌های نگارگری عموماً به کاتالوگ‌هایی که به ارائه اطلاعاتی کلی درباره ساختار برگزاری یا معرفی آثار برگزیده پرداخته یا باز نشر خبر نشست‌هایی که در حاشیه دوسالانه برگزار شده و نیز گفت‌وگوهایی که از سوی مدیران، هنرمندان و دست‌اندرکاران برگزاری دوسالانه در خبرگزاری‌ها منتشر شده، محدود می‌گردد. حتی در برخی از دوره‌ها، از جمله دوره ششم که به گفته حبیب‌الله صادقی (در گفتگو با پژوهشگر) دبیر این دوره، کتاب آثار برگزیده نیز به دلایل مختلف از جمله کمبود بودجه به چاپ نرسیده است. این‌گونه

نگارگری صرفاً به توصیف یا بررسی یکی از دوره‌های دوسالانه پرداخته‌اند و تاکنون پژوهش منسجمی درباره آسیب‌شناسی روند برگزاری دوسالانه‌های نگارگری انجام نشده است. در این میان، برخی پژوهش‌هایی که در مواردی می‌توانند به اهداف این مقاله نزدیک باشند و بخش‌هایی از آن‌ها در این پژوهش مورد بررسی یا استفاده قرار گرفته است - عبارت‌اند از: گزارش «نگاهی به دومین نمایشگاه دوسالانه نگارگری ایرانی اسلامی»، نوشته ابراهیم (۱۳۷۴) که اطلاعاتی درباره کم و کیف دومین دوسالانه نگارگری و معرفی شرکت‌کنندگان و توصیف محتوای آثار آن دوره ارائه می‌کند. نعیمی (۱۳۸۵) در گزارش «نگارگری نیاز به تفکری نو، به بهانه برگزاری ششمین دوسالانه نگارگری» ضمن بیان مشکلات تکرار شونده در دوره‌های پیشین، بر ششمین دوسالانه متمرکز شده و به‌ویژه با توجه به تحریم این رویداد توسط برخی از هنرمندان، دلایل این امر را از آن‌ها جویا شده که بیانگر برخی از مشکلات موجود در برگزاری دوسالانه آن دوره است. گزارش «نگارگری امروز، متن گفت‌وگو با مهدی حسینی؛ اردشیر مجرد تاکستانی و رامین مرآتی» نوشته نظری (۱۳۸۸)، معطوف به مسائل کلی نگارگری است که به بهانه برگزاری هفتمین دوسالانه نگارگری نوشته شده و اظهار نظر صاحب‌نظران این عرصه را بیان کرده است. رضاپور (۱۳۹۰)، در مقاله «گره نگارگری همچنان کور، به بهانه برگزاری هشتمین دوسالانه نگارگری ایران»، علاوه بر بررسی دوسالانه هشتم، ضمن مرور مشکلاتی که در عرصه نگارگری ایرانی وجود دارد، به سهم دوسالانه‌ها در این میان نیز توجه کرده است. قائمی (۱۳۹۳) در مطلبی با عنوان «بررسی روند برگزاری دوسالانه‌های

تصویر شماره ۴. از سمت راست به چپ، آثاری از محمدعلی رجبی، پرویز حاصلی و خشایار قاضی زاده (محمدعلی رجبی، نمونه آثار هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۴ مهر، ۱۴۰۳؛ پرویز حاصلی، نمونه آثار هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۴ آبان، ۱۴۰۳؛ خشایار قاضی زاده، نمونه آثار هنرمند، [عکس شخصی از مجموعه شخصی]، ارتباط شخصی، ۱۴ آذر، ۱۴۰۳)
Figure 4. From Right to Left, Works by Mohammad Ali Rajabi, Parviz Haseli, and Khashayar Ghazizadeh (Mohammad Ali Rajabi, Samples of the Artist's Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, October 5, 2024; Parviz Haseli, Samples of the Artist's Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, November 4, 2024; Khashayar Ghazizadeh, Samples of the Artist's Works, [Personal Photograph from a Private Collection], Personal Communication, December 4, 2024).

کاستی‌ها، انجام پژوهش و آسیب‌شناسی وضعیت برگزاری دوسالانه نگارگری را دشوار می‌سازد. در این پژوهش، با مطالعه منابع پیش‌گفته، اطلاعات عمدتاً از طریق مصاحبه با اساتید و خبرگان این حوزه گردآوری شد. سپس داده‌ها دسته‌بندی و تحلیل محتوای مصاحبه‌ها انجام گرفت. پس از تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابعاد مختلف این رویداد بررسی و تحلیل شد و در نهایت راهکارهایی برای دستیابی به نتایج مطلوب پیشنهاد گردید.

۱. مروری بر دوره‌های برگزار شده دوسالانه نگارگری
تاکنون ده دوره دوسالانه نگارگری برگزار شده است که نخستین آن در سال ۱۳۷۲ و آخرین آن در سال ۱۳۹۵ برگزار شد. در این میان، اطلاعات بسیار محدودی از دوره‌های نخست در دست است و متأسفانه به دلیل عدم بایگانی مناسب، حتی مجموعه چاپ‌شده از آثار ارائه‌شده در برخی از دوره‌ها موجود نیست. وب‌گاه رسمی دوسالانه‌های نگارگری نیز از دوره ششم به بعد و به شکلی محدود و با نواقص بسیار به اطلاع‌رسانی و آرشیو اسناد مربوطه اقدام کرده است و به جای ارائه مدون اطلاعات دوسالانه‌های نگارگری در وب‌گاهی واحد، صرفاً برای پنج دوره آخر، صفحات مختلفی با آدرس‌های اینترنتی متفاوت و اطلاعاتی محدود از برگزارکنندگان و عوامل اجرایی وجود دارد که این خود یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های مستندسازی دوسالانه‌های نگارگری است. این چالش از سوی هنرمندان و صاحب‌نظرانی که در این مقاله مورد مصاحبه قرار گرفتند نیز مورد اشاره و تأکید قرار گرفته است، اما در دوره‌های اخیر برگزاری دوسالانه، اهتمام بیشتری نسبت به بایگانی اطلاعات و آثار صورت گرفته و اطلاعات مربوط به دوره‌های ششم تا دهم، به صورت منظم‌تری مدون شده‌اند؛ هرچند همچنان جای یک آرشیو و بایگانی کامل خالی است. در ادامه، روند برگزاری دوسالانه‌های نگارگری به‌طور مختصر مرور شده است:

برگزاری دوسالانه‌های هنری که از آغاز دهه هفتاد در دستور کار معاونت هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گرفت که در واقع اصلی‌ترین عرصه ظهور آثار هنری در گرایش‌های مختلف هنرهای تجسمی کشور است و هنرمندان بسیاری را به سوی خود جلب کرد. در سال ۱۳۷۰، اولین دوسالانه نقاشی در تهران برگزار و مورد استقبال گسترده واقع شد. در همین هنگام مسئولین وقت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دریافتند که رشته نگارگری، نیازمند دوسالانه‌ای مستقل از نقاشی است. بنابراین از سال ۱۳۷۰ برنامه‌ریزی برای برگزاری اولین دوسالانه ملی نگارگری با همکاری و هماهنگی پیشکسوتان این رشته در دستور

کار مرکز هنرهای تجسمی قرار گرفت و نخستین دوسالانه مستقل نگارگری در سال ۱۳۷۲ برگزار شد. این دوسالانه نگارگری با حضور جمع کثیری از پیشکسوتان این رشته، استقبال درخور توجهی داشت. برنامه‌های جنبی دوسالانه شامل کنفرانس نگارگری ایرانی و جلسات پرسش و پاسخ و تجلیل از پیشکسوتان این رشته بود. گرایش‌های اولین دوسالانه عبارت بودند از: مینیاتور، گل و مرغ، تذهیب، تشعیر، معرق و طراحی فرش. دومین دوسالانه نگارگری دقیقاً دو سال پس از نخستین دوره برگزار شد. در این دوره، بنا بر رأی هیئت‌داوران، جایزه‌ای به شرکت‌کنندگان بخش طراحی فرش و معرق تعلق نگرفت و رشته طراحی فرش، اگرچه در دوسالانه حضور داشت، اما از بخش رقابتی حذف شد. همچنین این دوره، تنها دوره‌ای بود که برای دوسالانه، دبیری تعیین نشد و زیر نظر رئیس وقت موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شد (قائمی، ۱۳۹۳، صص. ۱۸-۱۹). دومین دوسالانه نگارگری با عبور از تجربه نخستین دوسالانه و عرضه دستاوردهایی بدیع، چنین می‌نمایند که مینیاتور، در پهنه‌ای وسیع از نوآوری‌ها جاری است و بسیاری از آثار، حتی با بهره‌وری از مضامین کهن، اینک با نگاهی متعالی، بازتابی از اندیشه متفاوت هنرمندان معاصر را در بر دارد. مکتب گل و مرغ که بیشترین دستمایه هنرمندان در طول تاریخ هنر نگارگری بوده است و حتی قدمتی بیش از عصر صفوی دارد، در دوسالانه دوم نگارگری با تلاش هنرمندان عصر حاضر، حیاتی دوباره یافت که از این میان باید به آثاری از پروین حیدری نسب، محمدحسین آقامیری، فریبرز فخری جوقان و امیر طهماسبی اشاره کرد. در همین دوسالانه، سه اثر از علیجان علیجان پور با عناوین «مادر»، «نماز، محراب اول» و «نجوا» و آثاری از بهنام شریفی با عناوین «بهرام گور» و «هدیه شوم»، آمیزه‌ای از نقاشی و مینیاتور را ارائه داد. همچنین در این دوره، آثاری از استادان فرشچیان؛ مهرگان، محمدباقر آقامیری، علی مطیع، مجرد تاکستانی و جزئی‌زاده به نمایش درآمد که هر یک دارای ویژگی‌های منحصر به فرد و نگاهی نو به نگارگری بود (ابراهیم، ۱۳۷۴، ص. ۳۸۲). سومین دوسالانه، از ۲۴ خرداد تا ۱۴ شهریور ۱۳۷۶ در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شد. این دوسالانه دربرگیرنده سه بخش نقاشی ایرانی (نگارگری، نگارگری در کتاب‌آرایی، قلم‌گیری)، تذهیب، تشعیر، گل و مرغ (طراحی، تذهیب و تشعیر در کتاب‌آرایی)، تذهیب و تشعیر مستقل، گلزار) و طراحی فرش (طراحی و رنگ‌بندی) بود (رویدادهای فرهنگی ایران و جهان، ۱۳۷۶، ص. ۳۲).

چهارمین دوسالانه نگارگری از استقبالی بی‌سابقه برخوردار شد. این دوره، شاهد بالاترین حضور هنرمندان

قرار داشتند. عباس جمال پور ریاست دوسالانه و مرتضی حیدری دبیری این دوره از دوسالانه نگارگری را بر عهده داشتند (حیدری، ۱۳۸۷). در این دوره ۳۶۰ اثر از میان ۱۵۰۰ اثر به نمایش درآمد. به گفته رئیس انجمن نگارگری، در این دوره حضور بانوان و جوانان نیز بسیار گسترده و نشان‌دهنده گسترش این هنر در میان همه اقشار جامعه بود. هشتمین دوره دوسالانه نگارگری در آذرماه سال ۱۳۹۰ برگزار شد. محمود شالویی، ریاست شورای برنامه‌ریزی و محمدعلی رجبی ریاست دوسالانه این دوره را بر عهده داشتند. حسین عصمتی دبیر دوسالانه و ۱۳۹۳ قائمی دبیر اجرایی این دوره بوده و هنرمندانی همچون خشایار قاضی‌زاده، سلیمان سعیدآبادی، پرویز حاصلی، عباس سلیمانی، امیرطهماسبی، حسین آقامیری، میثم حسن‌خانی، داود ثمری، عبدالرحیم سیاه‌کارزاده و مجید مهرگان، داوری آثار بخش‌های مختلف را بر عهده داشتند. این دوره در بخش‌های مختلف نگارگری، تذهیب، تشعیر، گل و مرغ، نقاشی زیر روغنی و طراحی نگارگری برگزار شد. در این دوره، در بیانیه هیئت‌داوران از میان ۲۷۵ نگاره راه یافته به نمایشگاه در شش بخش، برگزیدگان با توجه به نکات ذیل انتخاب شدند:

۱. کیفیت و مهارت در اجرای اثر
  ۲. پروراندن موضوع و بهره‌گیری از عناصر تصویری مناسب با بیان موضوع
  ۳. نحوه ارائه با توجه به جایگاه دوسالانه
  ۴. موضوع ویژه نمایشگاه
  ۵. در نظر گرفتن بخش دانشجویی برای ترغیب و تشویق
- در این دوره، به گفته حمید شاه‌آبادی، معاون وقت امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، افزایش حجم فعالیت‌ها قابل‌ملاحظه بود و این افزایش کمی، نه تنها بر کیفیت آثار تأثیر منفی نگذاشته بود، بلکه نویدبخش بروز جدیت بیشتر درباره کیفیت آثار در ادامه برگزاری این رویدادها بود. از جمله نکات مهم دوسالانه هشتم، رویکرد علمی به دوسالانه و برگزاری همایشی علمی در حاشیه برگزاری دوسالانه بود که دبیری علمی آن را سلیمان سعیدآبادی بر عهده داشت. «یکی از نکات بارز در روند برگزاری دوسالانه‌ها در گذر زمان، تأکید بر رویکرد علمی است. اگرچه در دوسالانه‌های اول هم نشست‌هایی برگزار گردید، ولی اغلب این نشست‌ها در قالب سخنرانی پیشکسوتان برگزار شد. ولی همایش علمی دوسالانه‌های متأخر که به صورت سفارش مقاله و رقابت میان شرکت‌کنندگان برگزار می‌شود، از همه استانداردهای علمی یک همایش تخصصی برخوردار است و زمینه را برای ایجاد رویکرد علمی در دوسالانه‌ها فراهم می‌کند. برگزاری همایش علمی هشتمین دوسالانه با همکاری دانشگاه شاهد

و آثار ارسالی به دبیرخانه بود، به‌نحوی که در دوسالانه بعدی نیز این رکورد شکسته نشد. در پنجمین دوره، برای اولین بار این دوسالانه خارج از موزه هنرهای معاصر و در فرهنگسرای نیاوران برگزار شد. اولین و آخرین دبیر مستعفی دوسالانه‌ها نیز اردشیر مجرد تاکستانی بود که به دلیل بروز اختلافاتی با مسئولین وقت، در میانه راه برگزاری پنجمین دوسالانه، استعفا داد و عباس جمالپور دبیری دوسالانه را بر عهده گرفت (قائمی، ۱۳۹۳، صص. ۱۸-۱۹). ششمین دوره در آبان ماه ۱۳۸۵ و برای نخستین بار با تأخیری چندساله برگزار شد. این دوره با آثار ۱۴۱ هنرمند در بخش‌های تشعیر، تذهیب، گل و مرغ، طبیعت و نگارگری افتتاح شد. «در این نمایشگاه آثاری با مضامین پیامبر اعظم (ص)، مفاهیم قرآنی در آثار هنرمندان نگارگر معاصر، قصص انبیا و آزاد به انتخاب هیئتی شامل فرح اصولی، عباس جمالپور، مجید مهرگان، هوشنگ جزئی‌زاده، آیدین آغداشلو، محمدعلی رجبی و جلال شباهنگی ارائه شد. ششمین دوسالانه نگارگری در حالی شکل گرفت که بیش از پنج سال از برپایی دوره پیشین آن می‌گذشت و طی این مدت، چندین بار صحبت از برپایی شد و چندین بار هنرمندان این رشته به تکاپو برای برپایی افتادند که نتیجه خاصی در پی نداشت. مشکلاتی همچون مهلت کم برای شرکت‌کنندگان، تغییر اسامی داوران در حین برپایی نمایشگاه، قضاوت الکترونیکی از آمریکا از سوی برخی داوران و... از جمله مشکلات مدیریتی این دوره بود که ضرورت و شیوه برگزاری آن را زیر سؤال برد. در نتیجه دوسالانه ششم در حالی برپا شد که بسیاری از هنرمندان با تحریم دوسالانه به دلایلی چون قضاوت‌های نادرست و ملاک‌های داوری اشتباه در آن شرکت نکردند. محمدمهدی هراتی به‌عنوان یکی از تحریم‌کنندگان دوسالانه به این موضوع اشاره کرد که دوسالانه، مسیری را که باید بروی، نمی‌رود. ضمن این‌که ضعف در داوری نیز دیده می‌شود. مهین افشان‌پور نیز که در نمایشگاه شرکت نکرده بود، در مورد آثار به نمایش درآمده در موزه به عدم خلاقیت و نوآوری آثار این دوره اشاره کرد» (نعیمی، ۱۳۸۵، صص. ۲۲-۲۳).

هفتمین دوسالانه در اسفند ۱۳۸۷ و هم‌زمان با هفته وحدت در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار شد. این دوسالانه شامل بخش‌های تذهیب، گل و مرغ و نگارگری با موضوع سیمرغ منطق‌الطیر عطار بود. همچنین همایش سه‌روزه‌ای با موضوع خلاقیت و نوآوری در هنر نگارگری ایران، در کنار برپایی این دوسالانه، برگزار گردید و صاحب‌نظران حوزه نگارگری به ارائه مقالات خود پرداختند. محمدعلی رجبی، محمداقرا آقامیری، عباس جمالپور، مجید مهرگان، حسن بلخاری و مینا صدری در ترکیب هیئت‌داوران این دوسالانه

و سوره، تأکیدی بر ارزش‌گذاری بر این رویکرد علمی و دانشگاهی است» (قائمی، ۱۳۹۳، صص. ۱۸-۱۹).

نهمین دوسالانه نگارگری در آذرماه سال ۱۳۹۳ برگزار شد. در این دوره، علی مرادخانی؛ معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مجید ملانوروزی (مدیرکل وقت هنرهای تجسمی و رئیس شورای برنامه‌ریزی) و امیر طهماسبی، دبیر دوسالانه بودند. اعضای شورای برنامه‌ریزی و هیئت‌داوران نیز شامل محمدباقر آقامیری، مجید مهرگان، عباس جمال‌پور، محمدعلی رجبی، عبدالرحیم سیاهکارزاده و حسین ماچپانی و دبیر علمی همایش، سلیمان سعیدآبادی بود. این دوره شامل سه بخش اصلی مدعوین، بخش رقابتی و بخش نگارش مقالات بود و در پنج گرایش نگارگری، تذهیب، گل و مرغ، تشعیر و سیاه‌قلم برگزار شد. «در بخش مدعوین ۷۰ اثر از ۲۵ هنرمند پیشکسوت و در بخش رقابتی ۲۱۰ اثر از ۱۸۰ هنرمند به نمایش درآمد. به گفته امیر طهماسبی، دبیر این دوسالانه، در این دوره ۹۶۸ اثر از ۴۵۰ نگارگر سراسر کشور به دوسالانه رسید که نشان‌دهنده تعداد نگارگران فعال در کشور است. در این دوسالانه، داوران پس از بررسی آثار برتر به این نتیجه رسیدند که همه آثار از نظر کیفیت در یک سطح قرار دارند و به همین دلیل همه برگزیدگان این دوره، در رتبه نخست قرار گرفتند و کتاب این دوره شامل آثاری از استادان پیشکسوت نگارگری، جوانان مستعد و همچنین آثار این دوره هم‌زمان با برپایی دوسالانه به چاپ رسید» (نهمین دوسالانه نگارگری، ۱۳۹۳).

دهمین دوسالانه نگارگری در دی‌ماه ۱۳۹۵ برگزار شد. در این دوره نیز ریاست شورای سیاست‌گذاری بر عهده مجید ملانوروزی بود. دبیر دوسالانه، عبدالله محرمی، دبیر اجرایی، عبدالرحیم سیاهکارزاده، دبیر علمی، رضا یساولی و اعضای شورای سیاست‌گذاری شامل محمدباقر آقامیری، محمدعلی رجبی، عبدالرحیم سیاهکارزاده، اردشیر مجرد تاکستانی و مجید مهرگان بودند. برنامه جنبی دوسالانه نیز شامل برگزاری همایش علمی بود. این دوره در پنج بخش نگارگری، تذهیب، گل و مرغ، تشعیر و طراحی سیاه‌قلم برگزار شد. پرتره سازی نیز ابتدا بخشی بود که به این دوسالانه اضافه شده بود اما به گفته عبدالله محرمی، دبیر دوسالانه، هدف این بخش واقع‌گرایی به‌شیوه نگارگری به روش استاد کریمی بود اما به دلیل آنکه در این بخش، هنرمندان در مورد پرتره‌سازی به شیوه نگارگری و مشخصه‌های آن توجیه نشده بودند، این رویکرد به دلیل مطلوب نبودن آثار حذف گردید. در این دوسالانه، تقریباً ۱۰۰۰ اثر به دبیرخانه دهمین دوسالانه نگارگری رسید که هیئت انتخاب حدوداً ۲۰۰ اثر را برای نمایشگاه انتخاب کرد. همچنین در این دوسالانه، همایشی در بخش مقالات علمی

با محوریت تأثیر مدارس صنایع قدیمه برگزار شد. نکته قابل‌تأمل در مورد دهمین دوسالانه این است که در دوسالانه دهم، برخی از تحولات هنری و ارزشی، متناسب با تغییرات اجتماعی و فرهنگی شکل گرفت. در این دوسالانه، «مدرسه صنایع قدیمه» محور کار قرار گرفت و برگزارکنندگان دوسالانه با برگزاری نمایشگاه در محل اولیه آن مدرسه، سعی داشتند آن را از سطح یک خاطره و اتفاق تاریخی به جریانی هنری در نگارگری تبدیل کنند. بدیهی است که پژوهش بیشتر در مورد مدرسه صنایع قدیمه و هنرمندان تأثیرگذار آن ضرورت دارد (نگاره اصیل خاستگاه هنر و هویت، ۱۳۹۶، ص. ۳۰). «مدرسه صنایع قدیمه که توسط حسین طاهرزاده بهزاد بنیان‌گذاری شد تا در زمینه هنرهای سنتی و ملی هنرجو جذب کند، سهم مؤثری در شروع یک حرکت جدید در این عرصه داشت، اما به دلیل اینکه آشنایی و شناخت چندان از این مدرسه به‌عنوان یکی از مراکز مهم و تأثیرگذار هنر نگارگری وجود نداشت، محور همایش این دوره دوسالانه به این موضوع اختصاص یافت. همچنین، در این دوسالانه طی هماهنگی با سازمان میراث فرهنگی، چند اثر از موزه هنرهای ملی، از جمله آثاری از استاد زاویه، استاد ابوطالب مقیمی تبریزی و استاد علی کریمی به نمایش گذاشته شد. به گفته دبیر این دوسالانه، این دوره از نظر خلاقیت، تفاوت ماهیتی نداشت اما از نظر کیفیت، به‌ویژه در بخش نگارگری و تذهیب کمی بهتر شده بود. این موضوع نشان‌دهنده آن است که دوره‌های پیشین، انگیزه خوبی برای هنرمندان توانمند ایجاد کرده است؛ چراکه پویایی هر رویداد هنری، بستگی به حضور شرکت‌کنندگان آن دارد و حضور چهره‌های مؤثر عرصه نگارگری در دوسالانه‌ها، موجب افزایش انگیزه سایر هنرمندان و ارتقای سطح این رخداد هنری می‌شود» (نهمین دوسالانه نگارگری، ۱۳۹۳).

یازدهمین دوره، در اسفندماه ۱۴۰۱ با دبیری سلیمان سعیدآبادی برگزار شد. به گفته وی، یازدهمین دوسالانه ملی نگارگری به‌منظور توسعه و اعتلای جایگاه هنر نگارگری در ایران معاصر، ایجاد زمینه‌های مناسب برای رشد و شکوفایی این هنر، متناسب با حفظ و تداوم اصول بنیادین نگارگری و حمایت از هنرمندان مستعد این عرصه، در گرایش‌های نگارگری، گل و مرغ، تذهیب و طراحی نگارگری، پس از وقفه‌ای تقریباً هفت‌ساله و پیگیری‌های فراوان به همت مرکز هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و مؤسسه توسعه هنرهای تجسمی معاصر، پس از کش‌وقوس‌های فراوان، در نگارخانه صبای فرهنگستان هنر آغاز به کار کرد. او در مراسم اختتامیه اشاره کرد که «سی سال پیش دوسالانه با اهدافی مشخص آغاز به کار کرد و امروز اولین دوره خود را در قرن جدید پشت سر می‌گذارد، بالاین‌حال، باید بپذیریم

جدول ۱. اطلاعات دوسالانه‌های نگارگری در ایران (۱۳۸۵ تا ۱۴۰۱)

Table 1. Information on the Miniature Biennials in Iran (2006 to 2022)

دوره	مکان	گرایش‌های مسابقه	دبیر	تعداد آثار	داوران	برنامه‌های جانبی
ششم ۱۳۸۵	موزه هنرهای معاصر	تشعیر، تذهیب گل و مرغ، طبیعت نگارگری	حبیب صادقی	نمایش آثار ۱۴۱ هنرمند	فرح اصولی، عباس جمالپور، مجید مهرگان هوشنگ جزئی‌زاده، آیدین آغداشلو، محمدعلی رجبی و جلال شباهنگی	نشست‌های تخصصی
هفتم ۱۳۸۷	موزه هنرهای معاصر	تذهیب، گل و مرغ نگارگری با موضوع سیمرغ منطق الطیر عطار	مرتضی حیدری	نمایش ۲۶۰ اثر از میان ۱۵۰۰ اثر ارسالی	محمدعلی رجبی، محمدباقر آقامیری، عباس جمالپور، مجید مهرگان، حسن بلخاری و مینا صدیقی در ترکیب هیئت‌داوران	همایش علمی سروزه با موضوع خلاقیت و نوآوری در هنر نگارگری ایران
هشتم ۱۳۹۰	موزه هنرهای معاصر	نگارگری، تذهیب، تشعیر، گل و مرغ، نقاشی زیر روغنی و طراحی نگارگری	حسین عصمتی	نمایش اثر در شش بخش مختلف	خشایار قاضی‌زاده، سلیمان سعیدآبادی پرویز حاصلی، عباس سلیمانی، امیر طهماسبی، حسین آقامیری، میثم حسن- خانی داود ثمری، عبدالرحیم سیاهکارزاده	همایش علمی با همکاری دانشگاه شاهد و سوره
نهم ۱۳۹۳	موسسه فرهنگی هنری صبا	نگارگری، تذهیب گل و مرغ تشعیر، سیاه‌قلم	امیر طهماسبی	نمایش ۹۶۸ اثر از ۴۵۰ نگارگر	محمدباقر آقامیری، مجید مهرگان، عباس جمالپور، محمدعلی رجبی، عبدالرحیم سیاهکارزاده و حسین ماچپانی	نشست‌های تخصصی
دهم ۱۳۹۵	باغ‌موزه نگارستان	نگارگری، تذهیب گل و مرغ، تشعیر طراحی سیاه‌قلم محور مدرسه صنایع قدیمه	عبدالله محرمی	نمایش ۲۰۰ اثر از ۱۰۰۰ اثر ارسالی	محمدباقر آقامیری، محمدعلی رجبی عبدالرحیم سیاهکارزاده، اردشیر مجرد تاکستانی و مجید مهرگان	همایش علمی
یازدهم ۱۴۰۱	موسسه فرهنگی هنری صبا	نگارگری گل و مرغ لاکه و معاصر، تذهیب، طراحی نگارگری	سلیمان سعیدآبادی	نمایش ۲۲۱ اثر از ۱۵۲ هنرمند	حسین عصمتی، خشایار قاضی‌زاده، امیر طهماسبی، میثم حسنخانی، سعید فلاح‌فر سید عبدالله حاجی سید حسن، امیرحسین آقامیری، سلینا پوریا، مهین‌دخت سالک	نشست‌های تخصصی

محدود و با نواقص بسیار به اطلاع‌رسانی و آرشو اسناد مربوطه اقدام کرده است که این خود یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های دوسالانه‌های نگارگری به شمار می‌رود. در جدول ۱، اطلاعات تشریحی درباره دوسالانه‌های نگارگری در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۱ ارائه شده است:

یازدهمین دوره دوسالانه نگارگری، در واقع آخرین دوره‌ای بوده که تاکنون برگزار شده و اکنون علی‌رغم گذشت نزدیک به دو سال، هنوز برنامه‌ریزی مشخصی برای برگزاری دوسالانه دوازدهم اعلام نشده است. در ادامه، وضعیت دوسالانه‌های نگارگری در ایران از جنبه‌های مدیریتی و ساختاری مطالعه و تحلیل شده است.

۲. بررسی وضع موجود و آسیب‌شناسی برگزاری دوسالانه‌های نگارگری در ایران
دوسالانه‌ها با فراهم آوردن زمینه نقد و تحلیل آثار و ایجاد

که پس از گذشت سی سال هنوز به اهداف مهم خود از جمله راه‌اندازی انجمن نگارگری و برگزاری دوسالانه بین‌المللی نگارگری نرسیده است». در این دوره در بخش نگارگری، سه نفر برگزیده و از پنج نفر نیز تقدیر شد. همچنین در بخش تذهیب، سه نفر برگزیده و از سه نفر نیز تقدیر به عمل آمد و در بخش طراحی سه هنرمند به صورت مشترک و بدون رتبه‌بندی برگزیده شدند. در بخش گل و مرغ، به صلاح‌دید هیئت‌داوران، با توجه به کیفیت و تعداد آثار، در دو گرایش «گل و مرغ معاصر» و «گل و مرغ لاکه» داوری و در هریک، سه هنرمند برگزیده و معرفی شدند. چنان‌که در ابتدای این بخش اشاره شد، از دوره‌های نخست برگزاری، اطلاعات بسیار محدودی موجود است و به دلیل عدم بایگانی مناسب، مجموعه منتشر شده از آثار ارائه شده در برخی از دوره‌ها نیز موجود نیست. همچنین، وب‌گاه رسمی دوسالانه‌های نگارگری، از دوره ششم به بعد و به شکل

هنرهای ملی و بومی و از سوی دیگر در زمره هنرهای اسلامی قرار می‌گیرد، رویداد دوسالانه نگارگری دقیقاً در راستای تأمین اهداف اسناد بالادستی است - شامل حمایت از هنرهای ملی و جریان‌های هنر اسلامی - عمل می‌کند و در کلیات با این اسناد مطابقت دارد؛ اما در جزئیاتی که برای روندسازی ضروری است، لازم است صاحب‌نظران مختلف در تدوین این اسناد مشارکت داشته باشند تا در نهایت یک سیاست‌گذاری جامع صورت گرفته و سپس وارد مرحله اجرایی شود. در حال حاضر چنین اتفاق نیفتاده و تا حدودی عوامل اجرایی هر دوره، بر اساس توانایی‌های خود یا گاهی بر اساس تمایلات سبکی‌شان، تصمیماتی اتخاذ می‌کنند که لزوماً در راستای تحقق اهداف اسناد بالادستی نیست.^۱ (پ. حاصلی، مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳) در واقع، سند بالادستی باید فرهنگ را به‌عنوان یک منطق و فرایند جامع و کامل ببیند؛ فرایندی که در آن هر یک از هنرها در جایگاه خود قابلیت جستار، گفتار، تبیین و تدوین را داشته باشند. اگر فرهنگ را به‌عنوان یک فرایند کلان ببینیم، همه ارکانش متصل به هم هستند و یکی از آن‌ها نگارگری است. در واقع، هنرهای تجسمی یک بسته جامع است که نقاشی، گرافیک، نگارگری و همه هنرهای تجسمی در همپوشانی و یک منطق و بیان واحد در این بسته قرار دارند و نگارگری از سایر آن‌ها مجزا نیست؛ اما اتفاقی که بعد از انقلاب به شکل خاص در قالب دوسالانه‌های نگارگری بیش از سایر هنرهای تجسمی قابل مشاهده است، تجلی مضامین و مفاهیم انقلابی و اسلامی در این هنر و در چارچوب این دوسالانه‌هاست؛ اما از سوی دیگر اجرایی شدن این اسناد بالادستی با چالش‌های عمده‌ای مواجه است. برای نمونه، به گفته حسین عصمتی «علی‌رغم وجود این اسناد و تدوین و تبیین آن، گاهی شاهد جریان‌سازی‌هایی هستیم که برخی آثار مغایر با ارزش‌های ایرانی - اسلامی که بر روی ذائقه مخاطب نیز تأثیر منفی داشته و هیچ‌گونه نسبتی با اهداف اسناد بالادستی فرهنگی کشور ندارند، از حمایت بیشتری نسبت به هنرهای سنتی از جمله نگارگری برخوردارند و حتی از حمایت‌های دولتی بیشتری نیز در مقایسه با آثار ملی همچون نگارگری یا رویدادهای مرتبط با آن همچون دوسالانه‌های نگارگری برخوردارند. چنانچه برای اجرایی شدن این اسناد نیز تدابیری اندیشیده شود، می‌توان به نتایج رویدادهایی نظیر دوسالانه‌های نگارگری بیشتر امیدوار بود»^۲ (ح. عصمتی، مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳). صدی نیز به این موضوع اشاره کرد که «در راستای اجرایی شدن اسناد بالادستی، باید نسبت به تقویت ریشه‌ها و بنیان‌های اصلی هنر نگارگری اقدام کرد. برای نمونه، ضروری است که سیستم آموزشی هنر نگارگری نیز از پایه، پی‌ریزی شود و هنرستان‌های

جریان‌های فکری خلاق، موجب رشد و شکوفایی هنرها می‌شوند. هنرمندان نگارگر، با نمایش آثار خود، فرصت بهره‌مندی از نقد و نظر منتقدان و جامعه هنری را می‌یابند و تجربیات ارزشمندی در راستای ارتقای کیفیت آثار خود کسب می‌کنند. افزون بر این، دوسالانه‌ها فرصتی برای آسیب‌شناسی هنرهای تجسمی فراهم می‌آورند. برای نمونه، در حاشیه دوسالانه‌های نگارگری، بخش‌های پژوهشی و همایش و نشست‌های تخصصی با حضور استادان و هنرمندان پیشکسوت برگزار می‌شود که توجه به موارد مطرح‌شده در این نشست‌ها، کمک شایانی به شناسایی چالش‌های موجود و ارائه راهبردهایی برای رسیدن به وضع مطلوب ارائه خواهد کرد. در ادامه، برخی از مهم‌ترین موارد مطرح‌شده توسط صاحب‌نظران این عرصه در زمینه آسیب‌های موجود در دوسالانه‌های نگارگری از طریق مصاحبه گردآوری‌شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۱-۲. نسبت دوسالانه نگارگری با اهداف تعریف‌شده بالادستی

اسناد بالادستی مجموعه قوانین و دستورالعمل‌های لازم‌الاجرائی هستند که برای اطمینان از همسویی برنامه‌ها با اهداف کلی کشور تدوین شده‌اند. جمهوری اسلامی برای آنکه همه قوانین و برنامه‌های اجرایی موجود و آینده با موازین آن هم‌راستا باشند، چنین برنامه‌هایی را تدوین کرده است. شورای عالی انقلاب فرهنگی در طول چهار دهه اخیر، تدوین اسناد بالادستی متنوعی را به سرانجام رسانده که از آن جمله می‌توان به «نقشه مهندسی فرهنگی کشور» مصوب ۱۳۹۲ اشاره کرد. بر اساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور «فرهنگ جامعه ایران در افق چشم‌انداز این سند، باید برخوردار از هویت اسلامی، ایرانی و انقلابی و در عرصه هنر، مبتنی بر حکمت اسلامی، تحکیم‌بخش ایمان و احیاگر فطرت بشر و متعهد به ارزش‌های انقلاب اسلامی و مروج هنرهای سنتی ارزشمند باشد و اولویت‌های فرهنگی شامل موضوعات، مسائل و چالش‌های اساسی است که ناظر بر ارزش‌ها، الگوهای رفتاری، محصولات و نمادهای فرهنگی کشور در سطوح فرهنگ ملی (اسلامی - ایرانی)، عمومی و حرفه‌ای هستند. ساماندهی هنرهای سنتی و تربیت هنرمندان متعهد با هویت اسلامی، ایرانی و انقلابی، از جمله اهداف این سند است و اولویت‌های مذکور در این سند، معیار و مبنای تخصیص منابع و امکانات کشور برای تحقق اهداف و چشم‌انداز فرهنگی کشور محسوب می‌شوند» (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲).

با توجه به سند فوق، «از آنجاکه نگارگری از یک سو در زمره

۱. فایل صوتی مصاحبه شخصی با حسین عصمتی، دبیر هشتمین دوسالانه ملی نگارگری ایران. در نزد نگارنده موجود است.

۲. فایل صوتی مصاحبه شخصی با مینا صدیقی، هنرمند نگارگر برگزیده دوسالانه سوم (۱۳۷۶) و دوسالانه هشتم (۱۳۸۵)، در نزد نگارنده موجود است.

۳. فایل صوتی مصاحبه شخصی با مجید ملانوروزی، مدیرکل امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۹۲ تا ۱۳۹۷)، در نزد نگارنده موجود است.

از این رو، در صورت عدم نظارت دقیق بر این روند، عملاً تصویب این اسناد چندان گره‌گشا نخواهد بود. از جمله راهکارهای پیشنهادی در این راستا، تدوین اسنادی تازه و تخصصی در حوزه هنرهای تجسمی و هنرهای سنتی هستیم تا ضمن رفع کاستی‌های موجود، به صورت خاص به جزئیات مسائل و چالش‌های هنرهای سنتی و از جمله نگارگری پرداخته و سازوکار اجرایی شدن و نظارت بر اجرای این اسناد نیز به شکلی شفاف‌تر در تدوین اسناد مورد توجه قرار گیرد و وظایف نهادها و دستگاه‌های متولی به صراحت مشخص گردد. ضمن آنکه ارزیابی‌های دوره‌ای به منظور بازبینی و رفع کاستی‌های اسناد بالادستی از طریق مراجع ذی‌ربط از جمله ستاد راهبردی سند مهندسی فرهنگی ضروری است تا جایگاه هنر نگارگری ایرانی را نه تنها در سطح ملی که در سطح جهانی تقویت و تثبیت کند. در سال‌های اخیر فرایند تدوین اسنادی تازه در حوزه هنر همچون «سند ملی موسیقی» و «سند ملی هنرهای تجسمی» در ستاد هماهنگی و راهبری اجرای نقشه مهندسی فرهنگی کشور آغاز و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف به تدوین این اسناد با رعایت چارچوب تدوین اسناد ملی حوزه فرهنگ شد.

البته گفتنی است که هر چند تدوین سند ملی به عنوان اسناد بالادست و کلان نگر می‌تواند مانع سلیقه‌گرایی و آشفتگی باشد، اما این مهم، چنان‌که در بیانیه انجمن‌های هفتگانه صنفی هنرهای تجسمی (در واکنش به تدوین سند ملی هنرهای تجسمی) ذکر شده، مشروط به آن است که «از وفاق ملی صادر شود نه از یک سلیقه تک‌ساحتی معطوف به قدرت» (طهماسب‌زاده، ۱۴۰۳). این در حالی است که مطابق بیانیه مذکور، سند ملی هنرهای تجسمی که در متن خود مدعی نگرانی از فقدان تشکلهای صنفی و نظام منسجم حمایت از هنرمندان است، بدون مشورت انجمن‌های موجود و مستقر تنظیم شده است. بر اساس گفته‌های مسئولان این سند قرار است به مسائل و مشکلات حوزه هنرهای تجسمی مانند مالکیت معنوی، اقتصاد هنر و ظرفیت‌های درآمدزایی و همچنین مسائلی مانند شغل بودن کار هنری، مالیات و نظام صنفی هنر و ... بپردازد و پرجمع‌ترین سند ملی هنر محسوب می‌گردد که این امر به دلیل تعدد رشته‌های هنرهای تجسمی است و در حدود ۱۰ صفحه از آن مرتبط با بازار و حراج است. در این میان باید در نظر داشت که در جامعه هنرهای تجسمی، بیشترین تعداد هنرمند مستقل به چشم می‌خورد که بدون حمایت نهادهای دولتی سال‌ها در حال فعالیت بوده‌اند و این موضوع عرصه هنرهای تجسمی را متمایز از سایر هنرها می‌سازد و اساساً مسئله نظارت و دخالت دولت‌ها بر هنرهای تجسمی، یکی از مواردی است

نگارگری تأسیس شده و نظام دانشگاهی آموزش این هنر نیز نیازمند تغییر و تحول اساسی است^۲ (م. صدری، مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳). در نهایت به گفته ملانوروزی، «مادر حوزه هنرهای تجسمی با کاستی‌هایی در فضای بالادستی و اسناد بالادستی مواجهیم. البته از آنجاکه نگارگری به هر حال بخشی از هنر قدسی و ملی ماست، با اهداف کلی بالادستی نظیر تقویت هنرهای بومی و ملی هم‌راستا است اما در اجرایی شدن و روندهای حمایتی، با اهداف بالادستی فاصله زیادی داریم یا نیاز به تدوین اسنادی داریم که جایگاه هنر نگارگری ایرانی را نه تنها در سطح ملی که در سطح جهانی تقویت و تثبیت کند» (م. ملانوروزی، مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸).

در جمع‌بندی این بخش می‌توان گفت علی‌رغم آنکه برگزاری دوسالانه‌های نگارگری در همسویی با اهداف کلی بالادستی قرار دارد، اما به دلیل وجود کاستی‌های زیاد در جزئیات اسناد بالادستی کشور در حوزه هنرهای تجسمی و عدم ضمانت اجرایی و چالش‌های اساسی در فرایند نظارت بر اجرای اسناد بالادستی، هنر نگارگری و رویدادهای مرتبط با آن از حمایت کافی برخوردار نیست.

از جمله اسناد قابل توجه در این زمینه نقشه مهندسی فرهنگی مصوب سال ۱۳۹۲ مواردی شامل مبانی، ارزش‌ها و اصول حاکم بر نقشه، چشم‌انداز فرهنگی کشور در افق ۱۴۰۴، اهداف کلان فرهنگی، اولویت‌های فرهنگی، راهبردها و اقدامات (شامل راهبردهای فرهنگی کلان و ملی و اقدامات ملی) است و فرایندهای کلان سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، هدایت و سازماندهی و نظارت و ارزیابی فرهنگی کشور در سطح ملی و بین‌المللی را در برمی‌گیرد. از آنجاکه اهداف کلان فرهنگی، ترجمان زمان‌مند چشم‌انداز فرهنگی کشور در محورها و حوزه‌های راهبردی و کلیدی فرهنگی کشور می‌باشد، بدیهی است که در بازه‌های زمانی مشخص و بر اساس اقتضائات زمان نیازمند ارزیابی و بازنگری است. به این منظور برگزاری جلسات ستاد هماهنگی نقشه مهندسی فرهنگی کشور ضروری است. مثمر ثمر بودن اسناد بالادستی در درجه اول نیازمند بهره‌گیری از خرد جمعی و نظرات متخصصان و جامعیت دیدگاه‌ها و انعطاف‌پذیری در فرایند تدوین سند است و اجرایی شدن آن نیازمند نظارت دقیق و نیز ارزیابی است. اصولاً هر هدف کلان در اسناد بالادستی، وظایف و مأموریت‌های یک تا چند نهاد و دستگاه اجرایی را تحت پوشش قرار می‌دهد. همچنین مواردی به عنوان کمیت‌های مطلوب فرهنگی و اهداف کمی در نظر گرفته شد که لازم است با توجه به اعتبارات، امکانات، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های دستگاه‌ها و نهادها در ستاد راهبری اجرای نقشه مهندسی فرهنگی تعیین شود.

۱. فایل صوتی مصاحبه شخصی با هادی مظفری، مدیرکل امور هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰)، در نزد نگارنده موجود است.

۲-۲. نحوه مدیریت و اجرای دوسالانه

مدیریت دوسالانه‌های هنرهای تجسمی را از زوایای مختلف و در سطوح مختلف می‌توان مورد بررسی قرار داد. برگزارکننده دوسالانه‌ها از نظر تخصصی، انجمن‌های صنفی هنری هستند و حمایت مالی آن از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با نظارت دفتر هنرهای تجسمی انجام می‌شود. برای برگزاری دوسالانه نیز این وزارتخانه افرادی را به‌عنوان شورای سیاست‌گذاری در مشورت با انجمن نگارگری ایران انتخاب می‌کند. البته انتخاب دبیران و شورای سیاست‌گذاری سازوکار مشخصی دارد؛ اما چنان‌که عصمتی، اشاره کرد «گاهی انتخاب افراد، ممکن است سلیقه‌ای یا جناحی شود» (ح. عصمتی، مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳). پرویز حاصلی (مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳) نیز ضمن اشاره به تبعات تغییرات مدیریت‌های دولتی بر برگزاری دوسالانه نگارگری و حاکم شدن یک سلیقه خاص در برخی از دوره‌ها افزود: «در بعضی از دوره‌ها، فضا بازتر و نحوه مشارکت‌ها بیشتر است، در حالی که برخی دوره‌ها، حضور گرایش‌های سیاسی متأثر از دولت‌های وقت، بسیار پررنگ‌تر است». حبیب‌الله صادقی (مصاحبه شخصی، ۱۵ آذر، ۱۳۹۸) نیز ضمن تأیید وجود گرایش‌های جناحی در برگزاری دوسالانه‌ها، تأکید کرد که در روند مدیریت دوسالانه نگارگری، ضروری است تلاش کنیم تا جامعیت سخن را داشته باشیم و دیدگاه‌های مختلف را حشو و حذف نکنیم. بلکه باید سعی کنیم یک شناسنامه واحد با حضور همه نگارگران و فعالان این عرصه، بدون در نظر گرفتن مسائل حاشیه‌ای یا جناحی ایجاد کنیم. امیر طهماسبی (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳)، با اشاره به تأثیر تغییر مدیران در برگزاری و مدیریت دوسالانه گفت: «تغییر معاونت‌های هنری و مدیرکل دفتر هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد نیز بر میزان این تغییرات شخصی و سلیقه‌ای افزوده است چراکه یک رکن اصلی برگزاری دوسالانه، مدیریت هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و از این جهت به حضور افراد و سیاست‌های دولت‌ها وابسته است^۱». مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸) فراهم آمدن امکان دخالت کمتر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در امور تخصصی برگزاری دوسالانه و پررنگ‌تر شدن نقش و جایگاه انجمن نگارگری را از جمله راه‌حل‌های کاهش مشکلات مدیریتی و تغییر مدیران دولتی برشمرد. وی افزود: «گاهی مدیران دولتی صرفاً از هنرمندانی مشورت می‌گیرند که در حوزه سیاسی با آنان همسویی داشته باشند و این موضوع موجب حذف طیف دیگری از هنرمندان و در نتیجه محروم شدن جامعه هنر از طیف‌های متنوع و مختلف افکار و ایده‌ها می‌گردد که مانع

که باعث شده این سند مخالفان و موافقانی داشته باشد. در این رابطه هادی مظفری، مدیر وقت هنرهای تجسمی گفته بود «سعی می‌کنیم در جریان تدوین سند ملی تجسمی از این فرصت استفاده کنیم و نقطه نظرات صنف‌ها و انجمن‌های هنری را برای تدوین سند قابل قبول در نظر بگیریم» (ه. مظفری، مصاحبه شخصی، ۱۷ دی، ۱۳۹۹). با این حال، به نظر می‌رسد که بخش قابل توجهی از انجمن‌های صنفی هنرمندان و کارشناسان هنری نقدهایی را به شیوه تصمیم‌گیری درباره این سند مطرح کرده‌اند. یکی از مهم‌ترین انتقادات مطرح شده بر این موضوع تأکید دارد که در تدوین این سند، تنها صدای گروهی از هنرمندان شنیده شده و فاقد جامعیت است. به طوری که «انجمن‌های هفتگانه صنفی هنرهای تجسمی شامل انجمن هنرمندان مجسمه‌ساز ایران، انجمن هنرمندان نقاش ایران، انجمن صنفی طراحان گرافیک ایران، انجمن خوشنویسان ایران، انجمن هنرمندان سفالگر ایران، انجمن تصویرگران ایران و انجمن عکاسان ایران با انتشار یک بیانیه، نسبت به مصوبات شورای هنر در «سند ملی تجسمی» واکنش نشان دادند و از وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی دولت چهاردهم خواستند که کار را به مسیر وفاق ملی و خرد جمعی اهل هنر بازگرداند» (طهماسب‌زاده، ۱۴۰۳).

ذکر این نکته نیز ضروری است که انجمن صنفی نگارگری در میان اسامی انجمن‌های صنفی هنرهای تجسمی که در بیانیه فوق به آن اشاره شد به چشم نمی‌خورد. بررسی علل این نکته بسیار حائز اهمیت است. چنانچه هنرمندان صنف نگارگری به صورت تخصصی و به دلیل ویژگی‌های خاص هنرهای سنتی در پی تدوین سندی تخصصی همچون سند ملی نگارگری یا سند ملی هنرهای سنتی باشند، بسیار راهگشا خواهد بود اما اگر این عدم حضور انجمن نگارگری (چنانکه مصاحبه‌شوندگان در این مقاله نیز بارها اشاره کردند) به دلیل مهجور ماندن این انجمن در میان سایر انجمن‌های صنفی هنری باشد، طبیعتاً در آینده صدمات و لطمات بیشتری به عرصه هنر نگارگری وارد خواهد آمد. از این رو، ضروری است هنرمندان نگارگر با تقویت جایگاه انجمن صنفی نگارگری و با تأکید بر وجوه تمایز و امتیازات ویژه هنر نگارگری به عنوان نماد هنرهای سنتی ایران، بر تدوین سندی ویژه نگارگری (همچون سند ملی موسیقی) تأکید کرده و با حضوری پررنگ، همچون دیگر صنوف هنری، بروز و ظهور دغدغه‌های هنرمندان این عرصه را در تدوین سند ملی هنرهای تجسمی مطالبه کنند. همچنین، نظارت بر سازوکار اجرایی و عملیاتی ساختن اهداف و سیاست‌های مطرح شده در سند نیز از دیگر مواردی است که انجمن‌های صنفی، از جمله نگارگری می‌توانند نقشی فعال در روند آن ایفا کنند.

۱. فایل صوتی مصاحبه شخصی با حبیب‌الله صادقی، دبیر ششمین دوره دوسالانه ملی نگارگری ایران. در نزد نگارنده موجود است.

۲. فایل صوتی مصاحبه شخصی با امیر طهماسبی، دبیر نهمین دوره دوسالانه نگارگری ایران، نزد نگارنده موجود است.

۳. فایل صوتی مصاحبه شخصی با اردشیر مجرد تاکستانی، نزد نگارنده موجود است.

دیگر مشکل مهم موجود در ساختار مدیریتی دوسالانه است که از سوی مصاحبه‌شوندگان مورد تأکید قرار گرفت. با توجه به موارد فوق، به‌منظور اصلاح ساختار مدیریتی دوسالانه، مهم‌ترین راهکار موجود، پیش از هر چیز تقویت جایگاه صنفی انجمن نگارگری و پس از آن، نظارت دقیق بر مدیریت و روند اجرایی دوسالانه، از سوی این انجمن است تا از غلبه دیدگاه‌های سلیقه‌ای- جناحی جلوگیری شده و به شکل‌گیری وحدت رویه و انسجام در برگزاری دوسالانه منجر گردد. مهم‌ترین موارد فوق در جدول ۲ ارائه شده است.:

۲-۳. بررسی وضعیت زمانی برگزاری دوسالانه

در بحث وضعیت زمانی برگزاری، دو نکته قابل‌بررسی است. نخست نظم و استمرار زمانی برگزاری دوسالانه و دوم فصل یا ایام مناسب برگزاری در طول سال. در مورد نظم و استمرار برگزاری، گفتنی است که «به‌منظور دستیابی به اهدافی که برای دوسالانه‌ها تعریف شده، بسیار ضروری است که این دوسالانه‌ها در جداول زمانی تعریف شده و با برنامه‌ریزی دقیق برگزار شود تا هنرمندانی که در حال خلق آثار خود هستند، بتوانند به نتایج مناسب و مطلوب جهت ارائه آثار دست یابند. در غیر این صورت وقفه‌های ایجاد شده، قطعاً هم در جذب مخاطبان و جامعه هدف و هم در تحقق اهداف و دلالت‌هایی که دوسالانه در پی آن است تأثیرات سوء به‌جا خواهد گذاشت» (ح. صادقی، مصاحبه شخصی، ۱۵ آذر، ۱۳۹۸). «درواقع بازدهی مؤثر این نوع از فعالیت‌ها در استمرارشان است و در صورت فقدان برنامه‌ریزی زمانی مشخص، تأثیرشان را از دست خواهند داد» (پ. حاصلی، مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳). «ولی متأسفانه در چند دوره اخیر شاهد تغییرات زمانی پی‌درپی یا به تعویق افتادن

شکوفایی و پربرتر شدن فعالیت‌های فرهنگی و هنری خواهد شد». اردشیر مجرد تاکستانی (مصاحبه شخصی، ۱۶ دی، ۱۴۰۳)، یکی از بزرگ‌ترین مشکلات مدیریت دوسالانه نگارگری را «عدم شفافیت مالی و ضعف نظارت بر نحوه هزینه‌کرد بودجه تخصیص‌یافته برشمرده که در نهایت موجب افت کیفیت برگزاری و نارضایتی عمومی در جامعه هنرمندان شده است»^۲. مینا صدری (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳) به بلا تکلیفی و ضعف‌های سیاست‌گذاری در برگزاری دوسالانه‌های نگارگری اشاره کرد و گفت «در این زمینه نیازمند یک شورای کلان سیاست‌گذاری هستیم که توسط جامعه هنری انتخاب شده و مورد پذیرش هنرمندان قرار گیرد. در این صورت حتی تغییر مدیران فرهنگی و هنری دولتی، نمی‌تواند ضربه قابل‌توجهی به مدیریت یا نحوه برگزاری دوسالانه یا کیفیت دستاوردهای آن وارد سازد، چراکه خط‌مشی اصلی دوسالانه و نظارت بر اجرای آن توسط یک شورای کلان که مورد قبول و تأیید اکثریت جامعه هنرمندان است تعیین و اجرایی می‌شود».

در تحلیل مواردی که در این بخش اشاره شد، مهم‌ترین مشکلات موجود در بخش مدیریت دوسالانه‌های نگارگری غلبه بخش دولتی بر بخش صنفی و جامعه هنری است که به تبع آن، تغییر مدیران دولتی منجر به ایجاد تغییراتی اساسی در روند دوسالانه می‌گردد. همچنین این موضوع می‌تواند سبب غلبه دیدگاه یا سلیقه جناحی بر داوری منصفانه آثار گردد. از سوی دیگر، از آنجاکه انجمن صنفی نگارگری (به دلایلی که در ادامه این مقاله به‌صورت مشروح برشمرده شد، از جمله عدم برگزاری انتخابات شفاف و برگزاری جلسات منظم و...) از اعتبار لازم در میان هنرمندان برخوردار نیست، طبیعتاً روند تخصیص بودجه و نظارت بر هزینه‌کرد آن نیز فاقد شفافیت خواهد بود. از این رو، عدم شفافیت مالی

جدول ۲. مشکلات مدیریتی دوسالانه‌های نگارگری و راهکارهای پیشنهادی

Table 2. Managerial Issues of the Miniature Biennials and the Proposed Solutions

راهکار پیشنهادی	کاستی‌های مدیریتی	
تعیین یک شورای ثابت مورد قبول و تأیید اکثریت جامعه هنرمندان که با تغییر مدیران دولتی تغییر نیابد.	تغییرات مدیران دولتی	۱
نظارت نگارگران پیشکسوتان نگارگر بر انتخاب شورای سیاست‌گذاری	حاکم شدن سلیقه جناحی	۲
نظارت بر هزینه‌کرد بودجه تخصیص‌یافته توسط انجمن نگارگری	عدم شفافیت مالی	۳
پررنگ کردن جایگاه انجمن نگارگری و کاهش تصدیگری دولت	غلبه بخش دولتی بر بخش صنفی و جامعه هنری	۴

و دستاوردهایی که از آن انتظار می‌رود، خدشه وارد کند» (الف. طهماسبی، مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳). مینا صدری (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳) نیز تأکید کرد: «وقفه‌های زمانی ایجاد شده در برگزاری دوسالانه نگارگری، موجب کاهش اهمیت این دوسالانه و دلسردی هنرمندان نگارگر می‌گردد». روح‌الله جهان‌بین (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳) نیز اشاره کرد که «به‌غیر از چند دوره اول که دوسالانه‌ها درست در موعد مقرر برگزار شدند، بعد از دوره چهارم، وضعیت زمانی برگزاری دوسالانه نگارگری جدی گرفته نشد و گاه با وقفه‌های طولانی مدت مواجه بوده‌ایم^۲». مهم‌ترین مشکلات ناشی از عدم استمرار برگزاری منظم دوسالانه‌های نگارگری که از سوی صاحب‌نظران مطرح شد، همراه با راهکارهای پیشنهادی آن‌ها، در جدول ۳ ارائه شده است:

۲-۴. شاخصه‌های انتخاب آثار و داوری

یکی از چالش‌های عمده که دوسالانه نگارگری در دوره‌های مختلف برگزاری با آن مواجه بوده معیارهای داوری و انتخاب آثار است. به گفته خشایار قاضی‌زاده (مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳) «در مورد معیارهای داوری دوسالانه نگارگری، تاکنون شاهد وحدت رویه نبوده‌ایم و به‌نوعی در هر دوره شاهد طیفی از آزمون‌وخطاها بوده‌ایم که حتی همین تجربیات و آزمون‌ها نیز به‌درستی مورد بهره‌برداری قرار نگرفته و در دوره‌های بعد، تلاشی برای رفع نواقص و بهبود کیفیت داوری صورت نگرفته است^۳». همچنین به گفته مینا صدری (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳) «گاهی نگاه جانب‌دارانه بر روحیه داوری غالب بوده که منجر به ایجاد یأس در هنرمندان و کاهش آثار ارسالی به دوسالانه شده است. در مورد داوری، طبیعتاً معیارهایی همچون محتوا و روش اجرا، در کنار هم از شاخصه‌های مهم انتخاب آثار است

برگزاری بوده‌ایم و علت ایجاد این وقفه‌ها، مشکلات موجود در فرایندهای اجرایی است که عمدتاً مربوط به وابستگی مالی به دولت است» (ح. عصمتی، مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳). از دیگر دلایل آن تغییر معاونت‌ها و مدیریت‌های هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است که تأثیرات متعددی بر فرایند اجرای دوسالانه‌ها و نظم و استمرار آن داشته است^۴ (م. آقامیری، مصاحبه شخصی، ۱۶ آذر، ۱۳۹۸). مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸) نیز یکی از مهم‌ترین مشکلات در حوزه همه دوسالانه‌ها در ایران را مشکل تقویمی و زمان برگزاری دانست و اشاره کرد که «یکی از دلایل مهم قطعی نبودن تاریخ برگزاری دوسالانه‌ها در کشور ما، اهمیت توأمان تقویم شمسی و قمری است و از آنجاکه احتمال هم‌زمانی بعضی از رویدادهای مذهبی همچون دهه عزاداری محرم یا ماه مبارک رمضان با تاریخ تعیین شده برای برگزاری دوسالانه وجود دارد، امکان تعیین هیچ تاریخ تقویمی قطعی برای دوسالانه نگارگری وجود ندارد. این عدم قطعیت زمان برگزاری، مشکل بزرگی است چراکه در همه جای دنیا دقیق بودن زمان برگزاری دوسالانه، نشان‌دهنده اهمیت آن است. برای مثال، بیش از صد و چهل سال، یعنی بالغ بر هفتاد دوره است که دوسالانه و نیز برگزار می‌شود و همواره در زمان دقیق و ماه معین برگزار شده و تنها یکبار در زمان جنگ جهانی دوم، یک سال جابجا شده است. در حالی که اغلب دوسالانه‌های هنری ایران، بعضاً چندساله است. به همین دلیل حتی برخی از هنرمندان ترجیح می‌دهند که آثار خود را در دوسالانه‌های دیگر کشورها به‌ویژه، کشورهای اسلامی همسایه مانند ترکیه، امارات و بحرین که در سال‌های اخیر رقیب جدی هنرمندان ایرانی بوده‌اند، ارائه دهند که این مشکلی اساسی و درخور تأمل و تعمق است». از سوی دیگر «وقفه‌های موجود در برگزاری دوسالانه‌ها می‌تواند به تداوم روند دوسالانه‌ها

جدول ۳. دلایل و مشکلات ناشی از نامنظم بودن برگزاری دوسالانه‌های نگارگری و راهکارهای پیشنهادی
Table 3. Causes and Issues Arising from the Irregular Scheduling of the Miniature Biennials and the Proposed Solutions

راهکارهای پیشنهادی	مشکلات ناشی از نامنظم بودن زمان	دلایل نامنظم بودن زمان برگزاری
<p>۱. تعیین یک شورای سیاست‌گذاری ثابت</p> <p>۲. تخصیص ردیف بودجه ثابت به برگزاری رویدادهای دوسالانه هنری</p> <p>۳. افزایش نقش انجمن نگارگری</p>	<p>۱. کاهش اهمیت دوسالانه در جامعه هنر</p> <p>۲. دلسرد شدن هنرمندان به دلیل بلا تکلیفی زمان برگزاری دوسالانه.</p> <p>۳. جذب هنرمندان به دوسالانه‌های کشورهای رقیب.</p>	<p>۱. تغییرات مدیران دولتی</p> <p>۲. عدم تخصیص ردیف بودجه ثابت به برگزاری رویدادهای دوسالانه.</p> <p>۳. توأمان بودن اهمیت تقویم شمسی و قمری و تقارن برخی ایام مذهبی با زمان برگزاری دوسالانه</p>

۱. فایل صوتی مصاحبه شخصی با محمدباقر آقامیری، رئیس انجمن نگارگری ایران، نزد نگارنده موجود است.

۲. فایل صوتی مصاحبه شخصی با روح‌الله جهان‌بین، هنرمند نگارگر برگزیده ششمین دوره (۱۳۸۵) و هشتمین دوره (۱۳۹۰)، نزد نگارنده موجود است.

۳. خشایار قاضی‌زاده، عضو شورای سیاست‌گذاری و داوری دوسالانه. مصاحبه شخصی با مؤلف. تهران: ۱۴۰۳. [فایل صوتی موجود]

قرار می‌گیرند؛ نخست «محتوا» و دوم «فن»، چراکه این دو در واقع دو روی یک سکه هستند و زمانی که محتوا و شیوه اجرا به‌گونه‌ای مناسب با هم ترکیب شوند، نتیجه، اثری قابل قبول خواهد بود». اردشیر مجرد تاکستانی (مصاحبه شخصی، ۱۶ دی، ۱۴۰۳) نیز با انتقاد از عدم وجود معیارهای ثابت برای داوری آثار، به این نکته اشاره کرد که «برخی از داوران، آثار شاگردان خود را در اولویت انتخاب قرار می‌دهند و برخی از آثاری که ارزش هنری قابل توجهی دارند، بدون دلیل موجه از دایره آثار منتخب حذف می‌شوند».

در مورد معیارها و شاخصه‌های داوری آثار و انتخاب آثار برگزیده، مصاحبه‌شوندگان، نظرات مختلفی داشتند که به‌طور کلی نشان‌دهنده عدم ثبات رویه در روند داوری در دوره‌های مختلف برگزاری دوسالانه نگارگری است. بر اساس اطلاعات به دست آمده در گفت‌وگو با صاحب‌نظران و برگزارکنندگان این رویداد، معیارهای داوری و شاخصه‌های انتخاب آثار، همواره از جمله موارد بحث برانگیز در دوسالانه‌های نگارگری بوده است و فراز و فرودهای بسیاری را در این یازده دوره طی کرده است. فقدان معیارهای ثابت و مدون، عدم ثبات رویه و تغییر معیارهای داوری در دوره‌های مختلف، غلبه نگاه سلیقه‌ای بر امر داوری و حذف غیرموجه برخی از آثار ارسالی موجب یأس و دلسردی نگارگران، به‌ویژه برخی از هنرمندان جوان و خلاق و عدم حضور آنان در دوره‌های بعد شده است. علاوه بر آن تمایل استادانی که در جایگاه داوری قرار می‌گیرند (هرچند به شکل ناخواسته و ناخودآگاه) به انتخاب آثار شاگردان خود که منطبق با سبک و سلیقه آن‌ها است منجر به حذف خلاقیت در دوره‌های آتی می‌گردد. این موارد به همراه راهکارهای پیشنهادی در جدول ۴ ارائه شده است:

۵-۲. جایگاه و عملکرد انجمن نگارگری در برگزاری

در مورد موجودیت انجمن نگارگری باید اشاره کرد که این انجمن به اعتقاد صاحب‌نظران این عرصه، یکی از مهم‌ترین انجمن‌های صنفی است به‌گونه‌ای که «نه مکان مشخصی دارد و نه اعضای مشخص و فعالی که نسبت به برگزاری جلسات مستمر اقدام کنند و در واقع تا به حال صرفاً یک اسم و عنوان بوده و در طول سال عملاً فعالیت خاصی انجام نمی‌دهد. نام انجمن به‌عنوان مشارکت‌کننده در برگزاری دوسالانه ذکر می‌شود، اما نقش و جایگاه تشکیلاتی که باید داشته باشد، ندارد» (پ. حاصلی، مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳). محمدباقر آقامیری (مصاحبه شخصی، ۱۶ آذر، ۱۳۹۸) نیز با ابراز ناخشنودی از اینکه انجمن نگارگری حتی مکان ثابتی ندارد و از هیچ بودجه و حمایتی برخوردار نیست، گفت: «هنرمندان نگارگر فقط با عشق و بدون توقع

و چنانچه داوران از دیدگاه‌های متنوع فکری در کنار هم قرار گیرند، پایه و اساس محکمی برای اجرایی شدن معیارهای داوری آثار بنا شود و نواقص دوره‌های قبل اصلاح گردد، قطعاً شاهد ارتقاء کیفیت آثار در هر دوره برگزاری خواهیم بود». در واقع «شرایط داوری در دوره‌های مختلف یکسان نبوده و به‌ویژه در دوره‌های نخست، شرایط ناموزون و بسیار متغیری داشته و حتی در برخی از دوره‌ها، شرایط از پیش تعیین شده یا ملاک‌ها و معیارهای مشخصی برای داوری تعریف نشده بود و داوران در لحظه داوری تصمیم می‌گرفتند که آثار با چه ویژگی‌هایی به‌عنوان آثار منتخب انتخاب شود» (الف. طهماسبی، مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳). به گفته محمدعلی رجبی (مصاحبه شخصی، ۲۱ آذر، ۱۳۹۹)، «در دوره‌های اولیه برگزاری، بحث زیادی درباره معیارهای داوری صورت می‌گرفت. برخی معتقد بودند که باید معیارهای هنری و فکری مشخصی تعیین و تدوین شود و عده‌ای نیز بر این باور بودند که باید صرفاً به نظر داوران اعتماد کرد؛ بدین معنا که هر داور، جداگانه امتیاز داده و در نهایت تجمیع نظر داوران، نتیجه نهایی را رقم می‌زد. در دوره اول، نهایتاً شیوه دوم عملی شد؛ اما نکته مهم این است که اگر این روش انتخاب شود، باید حتماً داورانی انتخاب شوند که بر تمامی جوانب امر و مسائل فرهنگی و هنری اشراف کامل داشته باشند، در غیر این صورت حتماً باید معیارهای مشخصی تدوین گردد». حبیب‌الله صادقی (مصاحبه شخصی، ۱۵ آذر، ۱۳۹۸) نیز یکی از عمده‌ترین مشکلات موجود در داوری‌های دوسالانه نگارگری را غلبه نگاه‌های بخشی یا جناحی بر دوسالانه برشمرد و افزود تعصبات شکل گرفته می‌تواند مشکلی جدی برای پویایی و نوزایی هنر نگارگری باشد. به گفته مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸)، از جمله مشکلات جدی موجود در نحوه داوری، غلبه روحیه استاد و شاگردی یا مرید و مرادی بر داوری است که ممکن است منجر به خدشه‌دار شدن رعایت بی‌طرفی و صحت داوری آثار گردد. با این وجود تلاش‌های مختلفی در این یازده دوره صورت گرفته تا معیارهای مشخص و مدونی برای داوری و انتخاب آثار تدوین شود؛ محمدباقر آقامیری (مصاحبه شخصی، ۱۶ آذر، ۱۳۹۸)، معیارهای داوری و انتخاب آثار را در برخی از دوره‌ها، چهار آیتم برشمرد: «نخست طراحی، دوم رنگ، سوم موضوع و چهارم ترکیب‌بندی و ظرایف». وی افزود «برای مثال برای هر آیتم پنج نمره در نظر گرفته می‌شد و در نهایت آثاری که موفق به کسب بالاترین نمره از این بین می‌شدند، به‌عنوان آثار برگزیده انتخاب می‌گردیدند». به گفته حسین عصمتی (مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳) نیز «آثار ارائه شده به دوسالانه نگارگری، از دو زاویه مورد بررسی

۱. محمدعلی رجبی، عضو شورای سیاست‌گذاری و داوری دوسالانه، مصاحبه شخصی با مؤلف. تهران: ۱۳۹۹/۰۹/۲۱ [فایل صوتی موجود]

جدول ۴. مشکلات داوری آثار دوسالانه نگارگری و راهکارهای پیشنهادی

Table 4. Issues in the Evaluation of Works in the Miniature Biennial and the Proposed Solutions

راهکارهای پیشنهادی	مشکلات موجود در روند داوری
<p>۱. انتخاب داوران از طیف‌ها و دیدگاه‌های مختلف فکری به‌منظور افزایش کثرت و تنوع در آثار و جلوگیری از غلبه یک سلیقه خاص</p> <p>۲. طراحی پایه و اساسی محکم برای روند داوری</p> <p>۳. نظارت دقیق بر اجرایی شدن معیارهای داوری و انتخاب آثار</p> <p>۴. کسب تجربه از نواقص دوره‌های قبل و اصلاح کاستی‌های پیشین</p> <p>۵. استفاده از هنرمندان جوان و آشنا با فضای روز هنر در ترکیب هیئت‌داوران</p>	<p>۱. عدم ثبات رویه و تغییر معیارهای داوری در دوره‌های مختلف</p> <p>۲. غلبه نگاه جناحی و عدم رعایت بی‌طرفی در داوری و حذف طیف کثیری از آثار ارزشمند</p> <p>۳. تمایل استادان به انتخاب آثار شاگردان خود و یا آثار منطبق با سبک و سلیقه آن‌ها و بروز یکسان‌سازی و حذف خلاقیت</p> <p>۴. عدم استفاده از افراد متخصص در برخی از گرایش‌های نگارگری</p>

در برگزاری دوسالانه‌های نگارگری ایفا کند؛ اما به گفته مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸) «عدم علاقه‌مندی بسیاری از هنرمندان نگارگر به مشارکت اجتماعی و پیگیری مطالبات جمعی از طریق حوزه‌های اجتماعی و صنفی نیز نقش مهمی در بی‌ثباتی انجمن نگارگری داشته و زمان آن فرارسیده است که هنرمندان با پذیرش مسئولیت اجتماعی و صنفی خود، به اهمیت این موضوع صحنه بگذارند و حضور در تشکل‌ها و انجمن‌های صنفی را گردن نهند تا به نتایج پربارتری دست یابیم». از سوی دیگر به گفته امیر طهماسبی (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۲)، «در چند دوره اخیر، نقش انجمن نگارگری در برگزاری دوسالانه، پرنرنگ‌تر از قبل بوده و جایگاه مهم‌تری را به خود اختصاص داده است و با وجود اینکه انجمن از حمایت چندانی از سوی مدیریت هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد برخوردار نیست، صرفاً همدلی و هماهنگی‌های خود هنرمندان باعث شده تا بتوانند سروسامانی به این فضا بدهند و با بهره‌گیری از اعتبار و ارتباطات شخصی و روابط شاگرد و استادی، این دوسالانه‌ها را علی‌رغم کمبود امکانات و حمایت‌ها، با همکاری انجمن نگارگری برگزار کنند».

در تحلیل این بخش مهم‌ترین نکته‌ای که باید به آن اشاره کرد این است که انجمن صنفی نگارگری در شکل فعلی آن فاقد مشروعیت لازم در میان جامعه هنرمندان نگارگر است. انجمنی که حتی اساسنامه آن تدوین و مصوب نگشته و فاقد مکانی مشخص است، طبیعتاً نمی‌تواند از ساختار تشکیلاتی منظمی برخوردار باشد. در این زمینه روحیه مطالبه‌گری جمعی نگارگران از دولت به‌منظور حمایت از انجمن قطعاً نقشی اساسی در پیشبرد اهداف انجمن نگارگری ایفا خواهد

از وزارت فرهنگ و ارشاد به فعالیت می‌پردازند. حتی در برگزاری جشنواره‌های فجر، هیچ‌گونه مکاتبه‌ای با انجمن انجام نمی‌شود». حسین عصمتی (مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳) این نکته را نیز مورد تأکید قرارداد که «انجمن نگارگری و هنرمندان نگارگر باید به‌طور جدی پیگیر مطالبات خود باشند تا دولت نیز پاسخگو گردد». حبیب‌الله صادقی (مصاحبه شخصی، ۱۵ آذر، ۱۳۹۸) با اشاره به مهجور بودن انجمن نگارگری به این نکته اشاره کرد که «انجمن نگارگری باید وحدت‌بخش هنرمندان نگارگر باشد تا با بهره‌گیری از همت ساری و جاری بین هنرمندان، بتواند جایگاه خود را در جامعه و در میان مخاطبین معرفی کند تا این هنر ملی، دینی و آیینی بتواند سهم خود را در کشور ایفا کند؛ اما در حال حاضر خلأ بزرگی در این زمینه وجود دارد». در حالی که «اساساً انجمن فعلی نگارگری از شأنیت لازم در میان هنرمندان نگارگر برخوردار نیست و ضروری است که انتخاباتی شفاف برای تعیین رئیس و اعضای هیئت‌مدیره انجمن برگزار گردد و علاوه بر تخصیص مکانی مشخص به انجمن، اساسنامه مناسبی نیز تدوین شده و نسبت به برگزاری جلسات مجمع عمومی و جلسات منظم دوره‌ای با حضور اعضا، اقدامات لازم صورت پذیرد» (الف). مجرد تاکستانی، مصاحبه شخصی، ۱۶ دی، ۱۴۰۲). روح‌الله جهان‌بین (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۲)، خشایار قاضی‌زاده (مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳) و مینا صدری (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳). علاوه بر تأیید نکات فوق به این نکته اشاره کردند که انجمن نگارگری در میان هنرمندان از اعتبار لازم برخوردار نیست چراکه سال‌هاست انتخاباتی برگزار نشده و از این رو نمی‌تواند نقش قابل قبولی

جدول ۵. نقش انجمن نگارگری ایران در برگزاری دوسالانه نگارگری و راهکارهای تقویت آن
Table 5. The Role of the Iranian Miniature Association in Organizing the Miniature Biennial
and the Strategies for Its Enhancement

مشکلات انجمن نگارگری	راهکارهای پیشنهادی تقویت نقش انجمن
۱. عدم برگزاری انتخابات ۲. نامشخص بودن اساسنامه ۳. عدم برگزاری جلسات منظم در طول سال ۴. عدم برخورداری از مکان مشخص ۵. عدم اعتبار کافی میان جامعه هنرمندان نگارگر ۶. عدم برخورداری از بودجه مشخص	۱. برگزاری انتخابات منظم به منظور انتخاب هیئت مدیره و رئیس انجمن ۲. تدوین اساسنامه مشخص و برگزاری جلسات منظم دوره‌های ۳. تعیین مکان مشخص و رسمی به عنوان دفتر انجمن ۴. مطالبه‌گری جمعی نگارگران از دولت به منظور حمایت و تخصیص بودجه کافی در حمایت از انجمن ۵. همراهی و مشارکت هنرمندان نگارگر در پیگیری جمعی مطالبات صنفی

کرد. مشکلات انجمن صنفی نگارگری در شکل فعلی آن به همراه راهکارهای پیشنهادی در مورد تقویت جایگاه آن در میان جامعه نگارگران، در جدول ۵ ارائه شده است:

۲-۶. تأثیرات نگاه مسابقه‌محور بر دوسالانه

برخلاف دیگر کشورها، در دوسالانه‌هایی که در ایران برگزار می‌شود، رقابت و مسابقه دارای محوریت اساسی است. «این رقابت، عاملی است که موجب ترغیب هنرمندان برای شرکت در دوسالانه می‌شود و به‌ویژه انگیزه‌ای برای جوانان است که آثارشان معرفی شود و هم از نظر مالی و هم از نظر شناخت آثارشان مفید است» (الف. طهماسبی، مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳). حبیب‌الله صادقی (مصاحبه شخصی، ۱۵ آذر، ۱۳۹۸) نیز مسابقه را یک اتفاق خوب ارزیابی کرده و گفت «چنانچه داوری‌ها به‌درستی انجام شود و معیارهای مناسب رعایت شود، این نگاه مسابقه‌محور نه تنها مغایرتی با اهداف دوسالانه ندارد، بلکه قطعاً به افزایش کیفیت آثار دوسالانه منجر خواهد شد و بر ارزش کار خواهد افزود». حسین عصمتی (مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳) به این نکته اشاره کرد که مسابقه، از نظر ایجاد رقابت بین هنرمندان در مجموع مثبت است و به ارتقاء آثار در هر دوره منجر شده است و پرویز حاصلی (مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳)، بحث مسابقه‌محور بودن را مشروط بر اینکه برخی از معایب فعلی برطرف شود، از نقاط قوت دوسالانه برشمرد و افزود: «بهتر است علاوه بر جایزه و مشوق مالی، طیف متنوعی از مشوق‌ها (برای مثال خرید آثار هنرمندان توسط بخش‌های دولتی یا خصوصی و معرفی هنرمندان برگزیده و حمایت از آنان به منظور شرکت در رخدادهای هنری

جهانی) را در نظر گرفت». مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸)، روح‌الله جهان‌بین (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳) و مینا صدیقی (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳)، اما از جمله مصاحبه‌شوندگانی بودند که آثار منفی غلبه نگاه مسابقه‌محور را بیش از تأثیرات مثبت آن برشمردند. به گفته ملانوروزی «شرکت در دوسالانه باید با اهداف دستیابی به فضایی برای آموزش، پژوهش و نمایش فنون و خلاقیت‌های نوین صورت گرفته یا رخ داده در دو سال گذشته و در فضای جامعه هنری انجام پذیرد و کسب جایزه و مبلغ آن باید نقشی فرعی داشته و از کمترین اهمیت در این روند برخوردار باشد». اردشیر مجرد تاکستانی (مصاحبه شخصی، ۱۶ دی، ۱۴۰۳) و روح‌الله جهان‌بین (مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳) برخی از داوری‌های غیرمنصفانه یا مشخص نبودن معیارهای دقیق برای داوری را ضعف عمده بخش رقابتی دوسالانه برشمردند که تأثیرات منفی آن بیشتر است و به سرخوردگی جمع کثیری از هنرمندان، به‌ویژه نگارگران جوان منجر می‌شود. مینا صدیقی (مصاحبه شخصی، ۹ دی، ۱۴۰۳) ضمن آنکه به تأثیر مثبت فضای رقابت بر ایجاد روحیه پویا در جامعه هنری اشاره داشت، اما تأکید کرد که «این نگرانی نیز وجود دارد که غلبه نگاه مسابقه‌محور به تدریج به کاهش خلاقیت و بروز یکسان‌سازی در سلیق و فنون به سودای کسب جایزه منجر گردد که مانعی بزرگ بر سر راه پیشرفت و ارتقای هنر نگارگری».

در دوسالانه‌هایی که در ایران برگزار می‌شود، برخلاف دیگر کشورها، شاهد غلبه اهمیت بخش رقابتی هستیم. در واقع آثار ارسالی، مورد ارزیابی قرار گرفته و هنرمندانی که در

جدول ۶. نقاط قوت و ضعف نگاه مسابقه‌محور در دوسالانه نگارگری

Table 6. Strengths and Weaknesses of the Competition-Oriented Approach in the Miniature Biennial

نقاط قوت نگاه مسابقه محور	نقاط ضعف نگاه مسابقه محور
<p>۱. ایجاد انگیزه برای هنرمندان جوان که به‌منظور اعتبار بخشیدن به آثار خود در این رقابت شرکت می‌کنند.</p> <p>۲. ترغیب هنرمندان حرفه‌ای برای شرکت در دوسالانه در راستای تأمین اهداف مالی و معنوی</p> <p>۳. ایجاد جو رقابت بین هنرمندان موجب ارتقاء آثار در هر دوره می‌شود.</p>	<p>۱. ضعف داوری یا داوری غیرمنصفانه که موجب دلسردی شرکت‌کنندگان می‌شود.</p> <p>۲. معیارهای نادرست رقابتی که ممکن است به یکسان‌سازی سلیق و از بین رفتن خلاقیت در آثار منتهی شود.</p> <p>۳. کاهش تمایل به کسب تجربیات جدید</p> <p>۴. در حاشیه قرار گرفتن اهداف آموزشی و پژوهشی دوسالانه</p>

نگارگری و خوشنویسی رخ داده که حتی از نظر کیفیت آثار تولیدی، آنان را در جایگاهی جلوتر از پیشکسوتان این عرصه قرار داده است و علت آن را نیز افزایش امکانات دیداری و تجربیات بصری بیشتر جوانان به دلیل برخورداری از قابلیت‌های فضای مجازی برشمرد. به‌گفته‌ی در تمام دنیا معمولاً نسل‌های جوان‌تر هنرمندان حضور پررنگتری در دوسالانه‌ها دارند و نوآوران جوان میدان‌دار عرصه‌های اجتماعی هستند و حضور نام‌آوران و هنرمندان کهنسال یا پیشکسوت، از نقش حمایتی و نمادین برخوردار است. چنان‌که در دوسالانه‌های ایران نیز از حضور این نام‌آوران بیشتر در بخش‌های سیاست‌گذاری و داوری آثار بهره‌گرفته می‌شود و نه در بخش رقابتی. هرچند وی نیز به این نکته اشاره داشت که در برخی از دوره‌ها نادیده گرفته شدن شأن اساتید و پیشکسوتان، موجب فاصله گرفتن آنان از روند برگزاری دوسالانه‌ها، حتی در بخش‌های داوری و سیاست‌گذاری شده است. دوسالانه‌های نگارگری تاکنون معمولاً در دو بخش برگزار و اجرا شده است. بخش مسابقه و بخش مدعوین. بخش مسابقه به هنرمندان جوان و آثارشان اختصاص یافته تا انگیزه و شور و شوق برای شرکت و بررسی آثارشان داشته باشند و در بخش مدعوین، آثار استادان پیشکسوت عرصه نگارگری به نمایش درمی‌آید تا هنرمندان جوان، از تجربیات نام‌آوران این هنر بهره‌مند گردند؛ اما به تدریج حضور نگارگران نام‌آور در دوره‌های اخیر کاهش یافته است و این موضوع می‌تواند به کاهش تأثیرگذاری دوسالانه‌های نگارگری منجر گردد. این موارد به همراه راهکارهای پیشنهادی در جدول ۷ ارائه شده است:

۲-۸. نقش دوسالانه در اقتصاد هنر نگارگری و حمایت از نگارگران
دوسالانه‌ها با ایجاد انگیزه در هنرمندان به‌منظور ارائه آثار

این رقابت پذیرفته شوند، از امکان نمایش آثارشان بهره‌مند می‌شوند و در نهایت آثار برگزیده مورد تقدیر قرار می‌گیرند. این نگاه مسابقه‌محور، می‌تواند هم آثار مثبت و هم منفی در پی داشته باشد که در جدول ۶ ارائه شده است:

۲-۷. میزان و نحوه مشارکت و حضور مؤثر نام‌آوران رشته نگارگری در دوسالانه

میزان حضور استادان پیشکسوت نگارگری برخلاف دوره‌های نخست برگزاری دوسالانه، به تدریج کاهش چشمگیر یافته و کم‌رنگ شده است. به‌گفته‌ی عصمتی «در دوره‌های آخر بسیاری از این پیشکسوتان انگیزه‌ای برای ارائه آثار خود نداشتند و این مسئله می‌تواند موجب کاهش اعتبار دوسالانه گردد» (ح. عصمتی، مصاحبه شخصی، ۷ دی، ۱۴۰۳). به اعتقاد پرویز حاصلی (مصاحبه شخصی، ۶ دی، ۱۴۰۳) «دوسالانه‌های نگارگری کم‌کم به سمت هنرجویی شدن پیش می‌رود و هنرمندان حرفه‌ای کمتر حضور دارند. این‌ها همه مواردی است که باید مورد بحث قرار گیرد که برای مثال جایگاه پیشکسوتان در این دوسالانه کجاست و از چه منفععی می‌توانند برخوردار شوند و در چه بخش‌هایی می‌توانند حضور پررنگتری داشته باشند». البته علی‌رغم همه این مشکلات «پیشکسوتان این عرصه به شکل‌های متنوع دیگری همچون حضور در شورای سیاست‌گذاری، هیئت‌داوران و هیئت انتخاب آثار، دوسالانه را همراهی و حمایت کرده‌اند و حضورشان همواره محسوس بوده است» (الف. طهماسبی، مصاحبه شخصی، ۲۰ دی، ۱۴۰۳). مجید ملانوروزی (مصاحبه شخصی، ۱۰ آبان، ۱۳۹۸) اما این اتفاق را نه به‌عنوان کم‌رنگ شدن حضور پیشکسوتان، بلکه به‌پررنگ شدن قابل‌ملاحظه حضور جوانان تعبیر کرد که نسبت به گذشته افزایش شاخصی داشته و این نکته را در مجموع مثبت برشمرد. به تعبیر وی، در بیست سال اخیر خیزش قابل توجهی در میان جوانان هنرمند در عرصه‌های

جدول ۷. میزان مشارکت نگارگران پیشکسوت در دوسالانه و راهکارهای پیشنهادی تقویت حضور آنان
Table 7. Participation of Veteran Negarkars in the Miniature Biennial and the Proposed Strategies for Strengthening Their Involvement

میزان مشارکت پیشکسوتان در دوسالانه	راهکارهای پیشنهادی تقویت حضور پیشکسوتان
<p>۱. کاهش حضور نام‌آوران در دوره‌های اخیر به دلیل عدم حمایت و تقدیر مناسب</p> <p>۲. تقلیل حضور پیشکسوتان به حضور در شورای سیاست‌گذاری، هیئت‌داوران و هیئت انتخاب آثار دوسالانه</p> <p>۳. پیش رفتن دوسالانه‌های نگارگری به سمت هنرجویی شدن و کاهش حضور هنرمندان حرفه‌ای</p>	<p>۱. نمایش آثار پیشکسوتان در بخش خارج از مسابقه و برگزاری نمایشگاه‌های جانبی</p> <p>۲. چاپ و نشر مناسب آثار پیشکسوتان برای استفاده مخاطبین امروز</p> <p>۳. خریداری تعدادی از آثار آن‌ها توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌منظور ایجاد انگیزه برای شرکت در دوره‌های بعد</p> <p>۴- توجه به شأن اساتید پیشکسوت و تقدیر شایسته از آنان</p> <p>۵. ایجاد تریبون مناسب در زمان برگزاری دوسالانه به‌منظور ارائه نظرات و معرفی تجربیات پیشکسوتان به نسل جوان‌تر</p>

متنوع و فراهم کردن عرصه و فضا برای نمایش آثار هنری، می‌توانند به‌پویایی بازار هنر و حمایت از هنرمندان بینجامند و امکان فروش و سفارش آثار به نگارگران را فراهم آورند. البته گفتنی است که اگرچه امروزه فروش مستقیم آثار در برنامه دوسالانه گنجانده نشده، اما این رویدادها همچنان تأثیر قابل‌توجهی بر بازار هنر دارند.

درواقع، دوسالانه‌های نگارگری می‌توانند به‌صورت غیرمستقیم و از طریق اعتباربخشی به آثار هنرمندان و ارتقای ذائقه مخاطبان، موجب افزایش قیمت و ارزش اقتصادی آثار آنان شوند. همچنین، پوشش خبری و

رسانه‌ای گسترده در زمان برگزاری دوسالانه‌ها می‌تواند تقاضا برای آثار نگارگری را افزایش دهد که نتیجه آن، افزایش فروش، هدایت سلیقه مخاطب عام به‌سوی خرید آثار نگارگری و درنهایت، حمایت اقتصادی از هنرمندان و هنر نگارگری خواهد بود. اما در ایران، تاکنون از این ظرفیت بالقوه دوسالانه‌ها آن‌گونه که باید، بهره‌گیری نشده و برنامه‌ریزی مدون و مؤثری بر بخش اقتصادی این رویداد صورت نگرفته است. نقش اقتصادی دوسالانه‌ها و راهکارهای پیشنهادی برای تقویت جایگاه آن، در جدول ۸، ارائه شده است:

جدول ۸. تأثیر دوسالانه نگارگری بر حمایت اقتصادی از هنرمندان و راهکارهای افزایش آن
Table 8. Impact of the Miniature Biennial on the Economic Support of Artists and the Strategies for Increasing It

تأثیر دوسالانه بر حمایت اقتصادی از هنرمندان	راهکارهای پیشنهادی افزایش نقش اقتصادی دوسالانه
<p>۱. اعتبار بخشیدن به اثر هنرمندان و افزودن بر قیمت و ارزش اقتصادی آثار آنان</p> <p>۲. ایجاد تقاضا برای آثار نگارگران و در نتیجه افزایش فروش آثار</p> <p>۳. سوق دادن سلیقه مخاطب عام به‌سوی خریداری آثار نگارگری</p>	<p>۱. برگزاری نمایشگاه‌ها و حراجی‌های آثار نگارگری در حاشیه برگزاری دوسالانه</p> <p>۲. ترغیب نهادها و بخش‌های خصوصی مانند بانک‌ها و ... به خرید آثار دوسالانه</p> <p>۳. حمایت مالی از گالری‌هایی که آثار نگارگری را نمایش می‌دهند.</p> <p>۴. تخصیص بودجه در مراکز دولتی یا خصوصی برای خرید آثار نگارگری</p>

نتیجه

دوسالانه‌ها با فراهم آوردن زمینه نقد و تحلیل آثار و ایجاد جریان‌های فکری خلاق، موجب رشد و شکوفایی هنرها می‌شوند. هنرمندان نگارگر با نمایش آثار خود، فرصت بهره‌مندی از نقد و نظر منتقدان و جامعه هنری را می‌یابند و تجربیاتی تازه را در راستای ارتقای کیفیت آثار خود کسب می‌کنند. برگزاری دوسالانه نگارگری در ایران، زمینه مناسبی برای رشد و تحول این هنر در سه دهه اخیر فراهم آورده است؛ اما علی‌رغم برگزاری یازده دوره از دوسالانه نگارگری، این رویداد همچنان با چالش‌های متعددی در ابعاد ساختاری، مدیریتی و اجرایی روبه‌روست که دستیابی به نتایج مطلوب را با مشکل مواجه کرده است. در این مقاله تلاش شده است با بررسی و تحلیل وضعیت موجود دوسالانه‌های نگارگری و شناخت نقاط قوت و ضعف آن از جنبه‌های ساختاری و مدیریتی و نیز با مرور مجموعه نظریات پژوهشگران و فعالان این عرصه، راهکارهایی برای بهبود وضعیت موجود ارائه شود. نتایج و یافته‌های این پژوهش به شرح زیر است:

از جمله مهم‌ترین نقاط قوت و دستاوردهای دوسالانه نگارگری می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- فراهم آوردن زمینه نقد و تحلیل آثار و ایجاد جریان‌های فکری خلاق

- ایجاد رشد و شکوفایی در هنرها

- فرصتی برای نقد دقیق آثار

- آشنایی با تجربیات دوساله در سطح ملی و جهانی

- فرصت تبادل تجربیات هنرمندان جوان و پیشکسوت

- افزایش تکاپو و فعالیت هنرمندان عرصه نگارگری و ارتقاء کیفی و کمی آثار

- ایجاد انگیزه برای هنرمندان و اعتبار بخشیدن به آثار هنرمندان جوان

- سوق دادن سلیقه مخاطب عام به سوی خریداری آثار نگارگری

- ایجاد تقاضا برای آثار هنرمندان نگارگر و افزودن بر قیمت و ارزش اقتصادی آثار

شاخص‌ترین نقاط ضعف در روند اجرایی و ساختار مدیریتی دوسالانه‌های نگارگری به شرح زیر شناسایی شد:

- فقدان برنامه منسجم و چشم‌انداز دقیق

- عدم وجود وحدت رویه چه در شیوه برگزاری و چه در شاخصه‌های داوری و انتخاب آثار

- وابستگی بالا به نهادهای دولتی

- عدم همکاری و وفاق میان نهادهای متولی برگزاری

- عدم توالی زمانی مناسب و وقفه‌های طولانی در برگزاری

- در حاشیه قرار گرفتن اهداف آموزشی و پژوهشی دوسالانه

- عدم وجود سازوکار معین مالی

برای تقویت و افزایش دستاوردها و همچنین رفع مشکلات و چالش‌های یاد شده، راهکارهای زیر ارائه می‌شود:

با تحلیل موارد مطرح شده در این مقاله و توجه به دغدغه‌های بیان شده در بخش‌های مختلف پژوهش، یکی

از مهم‌ترین مشکلات موجود در ساختار و مدیریت دوسالانه‌های نگارگری، بی‌ثباتی و عدم اعتبار انجمن

صنعی نگارگری است که خود به شکل‌گیری چالش‌های کلان‌تری انجامیده است. غلبه بخش دولتی بر

بخش صنفی و جامعه هنری، فقدان برنامه منسجم، عدم وحدت رویه و بسیاری دیگر از چالش‌های موجود

در صورت تشکیل و تقویت جایگاه انجمن صنفی نگارگری و اصلاح روال‌های کنونی آن، به‌خودی‌خود

برطرف خواهند شد. بنابراین، مهم‌ترین راهکار در گام نخست، بازگرداندن اعتبار و مشروعیت لازم به

این انجمن نزد جامعه هنرمندان نگارگر است که می‌توان از طریق تدوین و تصویب اساسنامه، برگزاری

سریع‌تر انتخابات و انتخاب اعضای هیئت مدیره از سوی اکثریتی که دارای مشروعیت در میان هنرمندان

هستند، محقق شود. پس از آن، با افزایش نقش تولی‌گری انجمن صنفی در برگزاری دوسالانه، تداوم جلسات

و مطالبه‌گری سازمان‌یافته این نهاد (از جمله مطالبات مالی و حمایت‌های دولتی همچون تخصیص فضا و بودجه لازم) در چارچوب‌های مشخص صنفی امکان‌پذیر خواهد بود. در ادامه، به شکل مرسوم بخش تخصصی برگزاری دوسالانه به انجمن صنفی واگذار می‌شود که ضمن کاهش تصدی‌گری بخش دولتی، تغییرات مدیران دولتی تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای بر خط‌مشی و رویه‌های دوسالانه نخواهد داشت. افزون بر این، پس از تثبیت جایگاه انجمن صنفی که برآمده از آرای نگارگران و نماینده طیف‌های متنوع و متکثر هنرمندان است، انتخاب شورای سیاست‌گذاری، کمیته داوران، دبیر دوسالانه و حتی تعیین زمان تقویمی ثابت (یا با حداقل تغییر) توسط این انجمن، به‌طور طبیعی دغدغه‌ها، سلیقه‌ها و دیدگاه‌های مختلف جامعه نگارگران را در تعیین شاخص‌ها و معیارهای داوری، زمان برگزاری و موارد مشابه پوشش خواهد داد و از غلبه دیدگاه‌های سلیقه‌ای و جناحی جلوگیری کرده و به وحدت رویه و انسجام در برگزاری دوسالانه منجر خواهد شد. در مورد در حاشیه قرار گرفتن اهداف آموزشی و پژوهشی دوسالانه نیز، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در حاشیه این رویداد با حضور استادان پیشکسوت و همچنین برگزاری همایش‌ها و نشست‌های تخصصی نگارگری در برنامه‌های جانبی می‌تواند راهگشا باشد. در پایان، با توجه به موارد مطرح‌شده در این پژوهش، امید می‌رود با رفع نقاط ضعف موجود و تقویت نقاط قوت دوسالانه‌های نگارگری از طریق راهکارهای پیشنهادی، ضمن تثبیت این رویداد ملی و هنر بومی، زمینه برای معرفی و عرضه آثار نگارگری ایران در عرصه‌های بین‌المللی نیز فراهم آید.

تقدیر و تشکر

این مقاله یک پژوهش مستقل است که تحت حمایت هیچ سازمانی نبوده و از تمامی استادان و صاحب‌نظرانی که در گفت‌وگو با نویسنده، صبورانه دانش و اطلاعات ارزشمند خود را در اختیار این جانب قرار دادند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در خصوص انتشار این مقاله تضاد منافع وجود ندارد. علاوه بر این، موضوعات اخلاقی، از جمله سرقت ادبی، رضایت آگاهانه، سوء رفتار، جعل داده‌ها، انتشار و ارسال مجدد و مکرر و همچنین، سیاست مجله در قبال استفاده از هوش مصنوعی از سوی نویسندگان رعایت شده است.

منابع و مآخذ

ابراهیم، م. (۱۳۷۴). نگاهی به دومین نمایشگاه دوسالانه نگارگری ایرانی اسلامی. فصلنامه هنر، (۲۸)، ۳۷۹-۳۸۴.

<https://ensani.ir/fa/article/136680>

حیدری، م. (۱۳۸۷، ۱۸ اسفند). ۳۵۰ اثر در دوسالانه نگارگری. تبیان. بازیابی شده در ۱۴ اردیبهشت، ۱۴۰۳، از <https://www.tebyan.net/87340/350>

دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۲). نقشه مهندسی فرهنگی کشور. بازیابی شده در ۲۹ فروردین، ۱۴۰۲، از

<https://ircud.ir/Media/PDF/1401/08/14/638032558102874999.pdf>

رضاپور، م. (۱۳۹۰). گره نگارگری همچنان کور- به بهانه برگزاری هشتمین دوسالانه نگارگری ایران. تندیس، (۲۱۳)، ۸.

<http://noo.rs/ko03c>

رویدادهای فرهنگی ایران و جهان. (۱۳۷۶). کیهان فرهنگی، (۱۳۲)، ۸۲-۸۴.

<http://noo.rs/YCtle>

طهماسب زاده، پ. (۱۴۰۳، ۳ مهر). سند ملی هنرهای تجسمی منتظر تغییرات احتمالی. خبرگزاری ایسنا، کد
خبر ۱۴۰۳۰۷۰۳۰۲۴۳۸. بازیابی شده در ۲۸ آبان، ۱۴۰۳، از:

<https://www.isna.ir/news/1403070302438>

قائمی، الف. (۱۳۹۳). گزارش: بررسی روند برگزاری دوسالانه‌های ملی نگارگری ایران؛ به بهانه برگزاری
نهمین دوسالانه نگارگری در موسسه صبا. تندیس، (۲۹۰)، ۱۸-۱۹.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1058304>

نظری، ش. (مصاحبه‌کننده). (۱۳۸۸). نگارگری امروز: متن گفتگو با مهدی حسینی، اردشیر مجرد
تاکستانی و رامین مرآتی. تندیس، (۱۴۶)، ۱۰-۱۱.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/360683>

نعیمی، ز. (۱۳۸۵). نگارگری نیاز به تفکری نو، به بهانه برگزاری ششمین بی‌ینال نگارگری. تندیس، (۸۷)،
۲۲-۲۳.

<http://noo.rs/WiHI8>

نگاره اصیل خاستگاه هنر و هویت (نگاهی به دهمین دوسالانه ملی نگارگری ایران). (۱۳۹۶). رشد آموزش
هنر، (۴۹)، ۳۰-۳۳.

<http://www.roshdmag.ir/fa/19200>

نهمین دوسالانه نگارگری. (۱۳۹۳، آذر). فراخوان نهمین دوسالانه ملی نگارگری ایران. بازیابی شده در ۵
اردیبهشت، ۱۳۹۹، از

<http://negargari9.2salane.ir>

Reference

- Ebrahimi, M. (1995). *A look at the second Iranian-Islamic miniature biennial. Fasname-ye Honar* [Art Quarterly], (28), 379-384. <https://ensani.ir/fa/article/136680> [In Persian].
- Events in Iranian and world culture. (1997). *Keyhān-e Farhangi* [Cultural Kayhan], (132), 82-84. <http://noo.rs/YCtle> [In Persian].
- Call for the Ninth National Iranian Miniature Biennial. (2014, December). *Call for the Ninth National Iranian Miniature Biennial*. Retrieved April 24, 2020, from <http://negargari9.2salane.ir> [In Persian].
- Heidari, M. (2009, March 8). 350 artworks in the miniature painting biennial. *Tebyan*. Retrieved May 3, 2024, from <https://www.tebyan.net/87340/350> [In Persian].
- Nazari, Sh. (Interviewer). (2009). Today's miniature painting: Interview text with Mehdi Hosseini, Ardshir Mojarrad-e Takestani, and Ramin Mo'atti. *Tandis* [Tandis Magazine], (146), 10-11. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/360683> [In Persian].
- Rezāpur, M. (2011). *The knot of Iranian miniature remains unresolved: On the occasion of the Eighth Iranian Miniature Biennial. Tandis*, (213), 8. <http://noo.rs/ko03c> [In Persian].

- Secretariat of the Supreme Council of the Cultural Revolution. (2013). *National Cultural Engineering Map*. Retrieved April 18, 2023, from <https://ircud.ir/Media/PDF/1401/08/14/638032558102874999.pdf> [In Persian].
- Tahmasbzadeh, P. (2024, September 25). The national document of visual arts awaits possible changes. *ISNA News Agency*. Retrieved November 18, 2024, from <https://www.isna.ir/news/1403070302438> [In Persian].
- The authentic illustration as the origin of art and identity (A look at the Tenth National Iranian Miniature Biennial).(2017). *Roshd-e Amoozesh-e Honar* [Roshd Art Education], (49), 30–33. <http://www.roshdmag.ir/fa/19200> [In Persian].

